

RÉSZVÉTEL
ISTEN MISSZIÓJÁBAN
A KIENGESZTELŐDÉSÉRT

Hit és Egyházszervezet 201. dokumentum
Egyházak Világtanácsa, Genf

RÉSZVÉTEL
ISTEN MISSZIÓJÁBAN
A KIENGESZTELŐDÉSÉRT

Forrásanyag
a konfliktushelyzetben lévő
egyházak számára

---

*A Hit és Egyházszervezet
tanulmányi dokumentuma*

A fordítás a *Participating in God's Mission of Reconciliation* (Faith and Order Paper 201, Word Council of Churches, Geneva, 2006) című mű alapján készült.

Fordította
Gáncsné Hafenscher Márta

A bibliai idézetek az 1975. évi új fordítású protestáns Bibliából valók.

Minden jog fenntartva. Bármely másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© Luther Kiadó, 2008
Hungarian translation © Gáncsné Hafenscher Márta, 2008

TARTALOM

KILENC KÉRDÉS A TÉMA HELYI TANULMÁNYOZÁSÁHOZ	7
I. BEVEZETÉS	11
II. HOGYAN KÉSZÜLT A TANULMÁNY	16
A. Helyi tanulmányok	17
B. Interdiszciplináris munka	18
C. Integráció	19
III. KONFLIKTUSHELYZETEK	20
A. A kiengesztelődés és egység missziója	20
B. Helyi tanulmányok	21
C. A remény jelei	31
D. A tanulmányokban található közös vonások	33
IV. TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK SZEMPONTJAI	34
A. Emberi identitás és közösség	34
B. A társadalomtudományok hozzájárulása	35
C. Az elemzés eszközei	36

D. A konfliktus okai	51
E. Pozitív válasz felajánlása: az egyházak pozitív szerepe	58
V. BIBLIAI SZEMPONTOK	65
A. Módszerek és elkötelezettség	65
B. Bibliai szövegek használata és téves használata	66
C. Isten pártatlansága	69
D. Különbözőség az egységben	73
E. A megbékélés-kiengesztelődés szolgálata	76
VI. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK	79
A. Keresztség és úrvacsora	80
B. A kiengesztelődés és gyógyulás szolgálata	85
C. Keresztény egység és felekezeti közti párbeszéd	102
D. Vallások közti párbeszéd	105
Irányvonalak a vallások közti párbeszédhez: alapelvek	108
VII. RÉSZVÉTEL ISTEN MISSZIÓJÁBAN	111
VIII. MEGHÍVÁS AZ EGYHÁZAK SZÁMÁRA	116
A. A helyi szituáció elemzése	117
B. A konfliktus forrásainak azonosítása	121
C. A közös reflexió és cselekvés programja	122

KILENC KÉRDÉS A TÉMA HELYI TANULMÁNYOZÁSHOZ

(A kérdések a helyi szituációknak megfelelően alkalmazandók.

A 17. és a 178. §-ban lévő egyszerűbb megfogalmazású kérdések is használhatók.)

1. Milyen egyházak vannak jelen az adott helyzetben? Ezek az egyházak milyen kapcsolatban állnak az egymással feszültségben vagy konfliktusban élő pártokkal? Milyen kapcsolatban állnak az egyházak egymással és a tengerentúli egyházakkal vagy testületekkel?

2. Milyen mértékben tükrözi az egyházakon belüli és az egyházak közötti megosztottság a társadalom egészének megosztottságát (akár felekezeti, akár szociális megosztottságról van szó)?

3. Az egyházak hogyan értelmezik az etnikai identitás kérdését az adott helyzetben, és hogyan foglalkoznak ezzel a kérdéssel? Hogyan értelmezik az etnikai sokszínűséget az emberiség egységének viszonylatában?

4. Hogyan értelmezik a nemzeti identitás kérdését, és hogyan foglalkoznak azzal?

5. Az adott helyzetben mit tartanak az egyházak sajátos küldetésüknek? Hogyan értelmezhető szerepük a társadalom feszültségeinek és konfliktusainak legyőzésében? Milyen speciális intézkedéseket javasoltak a helyi szituáció megoldására?

6. Az egyházak a keresztény tradíció mely forrásait veszik igénybe ahhoz, hogy értelmezzék a helyzetet, és egyúttal reményt ébresszenek? Jelelt-e a keresztény egység víziója valamiféle segítséget? Vajon az egyházak elkötelezettsége közelebb hozta-e az egyházakat egymáshoz, vagy további megosztottság forrása lett?

7. Milyen külső forrásokat használtak fel az egyházak a helyzet befolyásolására? Bevontak-e máshol élő egyházakat is? Ha igen, ez hasznosnak bizonyult-e? Egyéb egyházi vagy világi szervezeteket is bevontak-e a munkába (pl. segítségnyújtók)? Ha igen, milyen eredménnyel?

8. Az egyházak elkötelezettsége mennyire segítette a helyi szituáció megváltoztatását? Mit tanultak saját helyzetükben arról, hogy az egyházak csökkenthetik a feszültséget és a konfliktust, valamint elősegíthetik az igazságos békét?

9. Mit tanultak az egyházak az ebben a folyamatban való elkötelezettségük által az egyház egységéről? Saját tapasztalatuk alapján mit jelent az egység az önök sajátos helyzetében? Az egység milyen formái szolgálják legjobban a gyógyulást, a békét és az igazságosságot?

I. BEVEZETÉS

1. Keresztényként Krisztushoz tartozunk. Valamennyi keresztényhez hasonlóan minket is a kereszttség határoz meg elsődlegesen, mint Krisztus testének tagjait. Ez azonban nem az egyetlen jellemzőnk: mindannyian egy adott nemzet polgárai is vagyunk, egy etnikai csoport tagjai, egy bizonyos anyanyelvet beszélünk. Az egyházak egyek közös Urukban, mégis történelmi vagy kulturális alapon bizonyos egyházakat azonosíthatnak valamely etnikai, nyelvi vagy egyéb csoporttal.

Kihívást jelent számunkra, hogy úgy fejezzük ki identitásunkat, a különböző csoportokhoz való kapcsolódásunkat, hogy az ne osszon meg, és ne legyen szöges ellentétben az egységgel, Isten ajándékával.

2. A részleges és korlátozott identitás – mint pl. a nemzeté, etnikumé vagy a nyelvé – köt össze minket a hozzánk hasonlókkal; biztonságot és szilárd kulturális alapot ad, amelyre felépíthetjük életünket. A történelem azonban megtanít arra, hogy mint egyéb emberi tulajdonságokkal, úgy az identitással is vissza lehet élni, ha az bál-

vánnyá válik, és eszközül szolgál mások megfélemlítéséhez, kiközösítéséhez és hátrányos helyzetbe való kényszerítéséhez.

3. Ahol feszültség és konfliktus van, ott az egyházak azt az elhívást kapják, hogy Krisztus jelenlétének hordozói, a kiengesztelődés és igazságosság képviselői legyenek. Néha azonban az egyházakat olyan mértékben azonosítják egyes csoportokkal, intézményekkel, nemzetekkel és azok érdekeivel, hogy nem képesek ezt a kiengesztelő szerepet betölteni, és valójában még mélyebbé teszik a konfliktust azzal, hogy egy bizonyos párt érdekeit támogatják és teszik legitimmé a többiével szemben. Amikor az egyházak közti megosztottság tükrözi és tovább mélyíti a társadalom megosztottságait, az eredmény gyakran romboló, sőt végzetes is lehet.

4. Ez a tanulmány¹ arra hívja az egyházakat, hogy együtt vizsgálják meg és tárják fel saját szerepüket azokban a feszültséggel teli konfliktushelyzetekben, ahol fontos tényező az etnikai és nemzeti identitás kérdése. A tanulmány céljai a következők:

¹ *Az Ethnic Identity, National Identity, and the Search for the Unity of the Church* c. tanulmányt az Egyházak Világtanácsának Hit és Egyházszervezet Bizottsága készítette az EVT Igazságosság, Béke és Teremtés nevű csoportjával együtt.

a) Képesé tenni az egyházakat arra, hogy megértsék az etnikai és nemzeti identitás szerepét saját életükben, egyházi kapcsolataikban és társadalmukban.

b) Megújítani az egyházakat abban, hogy folyamatosan törekedjenek Isten ajándékának, az egységnek a megjelenítésére. Ennek módja:

- megkérdőjelezni minden olyan kapcsolatot a keresztény hit és az etnikai vagy nemzeti identitás között, amely gátolja az egység kialakulását, az egység felbomlását okozza, és megakadályozza a történelmi megosztottság gyógyítását;
- felhívni az egyházakat arra, hogy emelkedjenek felül megosztottságukon és társadalmuk széttöredezetségén.

c) Megadni az egyházaknak a szükséges eszközöket ahhoz, hogy egy megújult emberi közösség egységének és megújításának tényleges prófétai jelei legyenek.

d) Segíteni az egyházakat, hogy a kiengesztelőds képviselői lehessenek a helyi konfliktusok és feszültségek közepette.

5. Bár a tanulmány elsősorban a feszültségek és nyílt konfliktusok közt élő egyházakat szólítja meg, minden egyház számára hasznos lehet, ha újból foglalkozik a tanulmány által felvetett té-

mákkal. Milyen kapcsolatban van a krisztusi kereszttségben vallott egységünk és az egyházak jelenlegi megosztottsága? Közös Krisztushoz tartozásunk hogyan hat az egyházak közötti kapcsolatainkra, és az egyes emberi közösségekhez, illetve intézményekhez való kapcsolatunkra? Hogyan dolgozhatnak együtt az egyházak a feszültségek és konfliktusok között, hogy előmozdítsák a kiengesztelődést, az igazságosságot és a gyógyulást? Ezek a kérdések hitünk lényegét és egyházértelmezésünket érintik.

6. Lehet, hogy van olyan egyház vagy gyülekezet, amelyik saját maga akarja elkezdni a tanulmányi munkát; de amint ez megvalósítható, jó lenne, ha az egyházak ökumenikus keretek közt, együtt vállalnák fel ezt a folyamatot. Már maga a folyamat is az egyházak kölcsönös felelősségét fejezi ki egymás és közös Uruk iránt, aki együtt küldte őket tanúskodni az adott helyre.

7. Ez a tanulmányi dokumentum abból a célból készült, hogy az ökumenikus tanulási folyamat tervezésében és kivitelezésében forrásul szolgáljon az egyházak és helyi gyülekezetek számára. A nemzetközi tanulmányozási folyamatban használt módszer a II. fejezetben található, majd a III. fejezet négy, helyi szinten folyó tanulási folyamat eredményéről ad áttekintést. A IV., V. és VI. fejezetekben a társadalomtudományok, a biblia-tanulmányok és a teológia szempontjait olvas-

hatjuk, amelyek az etnikai, nemzeti identitásra, valamint a keresztény egységre vonatkoznak. A VII. fejezet szorgalmazza, hogy azok az egyházak, amelyek az etnikai és nemzeti identitással összefüggő feszültségek és konfliktusok között élnek, együtt vegyenek részt Isten kiengesztelődést munkáló missziójában.

8. A VIII. fejezet – Meghívás az egyházaknak – azt javasolja, hogy együtt vegyenek részt a közös tanulmányozásban és cselekvésben, amely három szakaszt ölel fel: a helyi szituáció elemzése, a konfliktus forrásainak azonosítása és végül a közös válaszadás és cselekvés a gyógyulás és igaz kiengesztelődés érdekében. Az első szakasz egy kérdéssort használ, amelyet a 10. §-ban találunk, illetve teljes egészében a 17. §-ban és a 178. §-ban. A tanulmány más kérdéseket is felvet, hogy a vita tárgyára való fókuszálást segítse egy-egy adott ponton.

II. HOGYAN KÉSZÜLT A TANULMÁNY?

9. *Az etnikai identitásról, a nemzeti identitásról és az egyház egységéről* rendezett első találkozó – Hawarden, Wales, 1997 – meghatározta a tanulási folyamatban felhasználásra kerülő módszereket. Két megközelítési mód tűnt lehetségesnek:

a) Az egyházak, egyházi tanácsok és ökumenikus tanulmányi központok tanúságtétele, amelyek saját helyzetükben ezekre a kérdésekre reflektálnak.

b) Interdiszciplináris munka az etnikai és nemzeti identitásról a keresztény egység vonatkozásában a bibliai tudományok, a teológia és a társadalomtudományok segítségével hívásával.

A két aspektust a kezdetektől fogva teljes mértékben integrálni kellett.

A. Helyi tanulmányok

10. A Hit és Egyházszervezet Bizottság (Faith and Order) az egyházi tanácsok vagy más egyházhoz kapcsolódó testületek szervezésében készült helyi tanulmányok sokaságát támogatta. Ezeket a tanulmányokat ökumenikus keretek közt folytatták olyan egyházak és keresztény egyének, akik érintve voltak az etnikai vagy nemzeti konfliktusokban. A tanulmányi folyamat, a beszámoló eszközei és az eredmények a különböző helyi körülmények szerint változtak, de minden tanulmányi folyamat ugyanazt a kérdéssort kapta feladatul.² Így lehetővé vált, hogy minden tanulmány a saját kifejezéseivel elemezze a helyi szituációt, ugyanakkor a kérdések közös alapot nyújtottak a tanulmányok megvitatására a csoportok között, valamint a csoportok és a bibliatudósok, teológusok és társadalomtudósok között.

11. Támogatást kaptak helyi tanulmányi projektek a Fidzsi-szigeteken, Szudánban, Észak-Írországbán, Srí Lankán és az USA-ban. A helyi szituációtól függően ezek mind terjedelmükben, mind középpontjukat tekintve különböztek egymástól; néhány tanulmány világosan magába foglalta a különböző vallások közti dimenziót, mások pedig megpróbálták a rasszizmus kérdésével is foglalkozni.

² Ld. 17. és 178. §

B. Interdiszciplináris munka

12. A felvetődő kulcskérdéseket bibliatudósok, egyháztörténészek, teológusok és társadalomtudósok bevonásával kellett megvizsgálni. Két kutatási terület körvonalazódott: az első tartalmazta a bibliai tanúságtételt, míg a második a nemzetiségi hovatartozás, a nacionalizmus és a rasszizmus kategóriáit érintette. Ezeket a következőképpen közelítették meg:

a) Bibliai tanúságtétel: bibliatudósok egy csoportja gyűlt össze, hogy a munkát megosszák. A bibliai szövegek és témák kiválasztásában szabad kezet kaptak. Két világos témacsoport alakult ki:

- az ellenség, elidegenedés és kiengesztelődés;
- identitások kialakítása, hovatartozás és megváltás.

b) A terminológia tisztázása: társadalomtudósok és teológusok egy csoportja próbálta tisztázni az etnikai identitás, a nemzeti identitás és a faj kapcsolatát, a nemzet és állam kapcsolatát, az egyház és állam kapcsolatát. Ezzel együtt teológiai szempontból is vizsgálták ezen kifejezések helyét Isten teremtésében és a megváltásban.

C. Integráció

13. A tanulmányozási folyamat végső szakasza „összehozta” a helyi tanulmányokat, a bibliatudósok reflexióit, valamint a teológusok és társadalomtudósok reflexióit, engedvén, hogy ez a háromféle áramlat kölcsönösen kapcsolatba lépjen egymással. Jelen dokumentum ennek a kölcsönhatásnak és integrációnak az eredménye.

III. KONFLIKTUSHELYZETEK

A. A kiengesztelődés és egység missziója

14. A konfliktushelyzetekben az egyház, az új teremtes részeként az egység munkálásával van megbízva, nem elhanyagolható módon a kiengesztelődés szolgálatán keresztül. Az ilyen szolgálat egyrészt feltételezi bizonyágtételünket a „másik” felé a Krisztusban megjelenő Istenről, másrészt nyitottságunkat arra, hogy Isten szavát meghalljuk a „másikon” keresztül. A misszióban, ha ebben az értelemben használjuk, nincs helye a „triumfalizmusnak”, éppen ellenkezőleg, a misszió hozzájárul a vallási ellenségeskedés okainak és a gyakran velejáró erőszaknak a megszüntetéséhez.

20

15. Az emberiség vallási tradíciói a maguk változatosságában olyan „utazások”, „zarándoklatok”, amelyek az emberi beteljesedés felé haladnak, és az emberi lét értelmét keresik. Bár az emberek lehetnek idegenek egymás számára, vannak pillanatok, amikor útjaik keresztezik egymást, s ez szükségessé teszi a „vendégszeretet” gyakorlását. Mind a jelen személyes tapasztalatai, mind a múlt

történelmi pillanatai arról tanúskodnak, hogy ez a fajta vendégszeretet lehetséges és működik.

B. Helyi tanulmányok

16. Négy fő tanulmányt készítettek ökumenikus keretek között olyan feszültségben és konfliktushelyzetben élő egyházak, ahol az emberek és egyházak közti legmélyebb megosztottság az etnikai, illetve a nemzeti identitáson alapul. Ebben a szövegben a Fidzsi-szigeteken³ és Szudánban⁴ elkészült helyi tanulmányokat, valamint az Észak-Írországban és Srí Lankán most folyó munkából elérhető anyagokat használtuk fel. Még feldolgozás alatt van egy-egy anyag Walesben, az USA-ban és Dél-Afrikában.

17. Amint azt a 10. §-ban jeleztük, minden egyes helyi tanulmányi csoportnak ugyanazokat a kérdéseket vetettük fel. A kérdések a következők (a VII. rész – Meghívás az egyházaknak – 178. §-ban megismételjük ezeket):

21

³ Ld. *Ethnicity, National Identity & Church Unity* (Tanulmány a Fidzsi-szigetéről), 2001. Az EVT megrendelésére kiadta a Hit és Egyházszervezet Bizottság. Suva, Citizens' Constitutional Forum, 2004.

⁴ Ld. *Ethnic Identity, National Identity and Unity of the Church in the Sudan*, Kartum, Szudáni Egyházak Tanácsa, 2001. november

1. Milyen egyházak vannak jelen az önök helyzetében? Ezek az egyházak milyen kapcsolatban állnak az egymással feszültségben vagy konfliktusban lévő pártokkal? Milyen az egymáshoz és a tengerentúli egyházakhoz, illetve egyházi testületekhez való viszonyuk?
2. Milyen mértékben tükrözi az egyházakon belüli és az egyházak közötti megosztottság a társadalom egészének megosztottságait (akár felekezeti, akár társadalmi megosztottságról van szó)?
3. Hogyan értelmezik az egyházak az etnikai és nemzeti identitást az adott helyzetben, és hogyan foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel?
4. Az egyházak mit tartanak küldetésüknek saját helyzetükben?
5. Az egyházak a keresztény tradíció mely forrásait veszik igénybe ahhoz, hogy a helyzetet értelmezzék, és reményt nyújtsanak saját helyzetükben?
6. Milyen külső forrásokat használtak fel az egyházak ahhoz, hogy az adott helyzetben a változást elősegítsék?
7. Hogyan segítette elő a helyi szituáció megváltoztatását az egyházak elkötelezettsége?
8. Milyen „különleges leckét” tanultak meg az egyházak arra vonatkozóan, hogy hogyan csökkenthetik a feszültséget, a konfliktust, és segíthetik elő az igazságos békét saját helyzetükben?

9. Mit tanultak az egyházak az ebben a folyamatban való elkötelezettségük révén az egyház egységéről?

1. ÍRORSZÁG

18. Írország népessége: 4 millió

Vallási megoszlás: 92% római katolikus, 3% az ír anglikán egyház tagja

Észak-Írország népessége: 1,7 millió

Vallási megoszlás: 56% protestáns, 41% római katolikus

„A hosszú konfliktus középpontjában az unionista brit protestánsok és a republikánus ír katolikusok hatalomért való küzdelme áll.”

Írországnak sikerült saját kultúrájába sok bevándorlót beolvasztania, elsősorban a normanokat. A tizenhetedik században számos angol és skót protestánst telepítettek⁵ Ulsterbe, akik sohasem asszimilálódtak – valószínűleg azért, mert protestánsok voltak. Ami ír–angol megosztottság volt, az lett a katolikus–protestáns megosztottság is. Ezeket a nemzeti közösségeket a különböző keresztény felekezetek iránti elkötelezettség alapján

⁵ A 17. században jelentős számú szegény farmert telepítettek át Angliából, főleg Skóciából az Írország északi részén lévő ültetvényekre.

különböztették meg, és nem a nyelv szerint. Így a protestáns egyházak politikailag unionisták és britek, míg a római katolikusok nacionalisták és írek.

19. Az egyik munkahipotézis és következtetési kísérlet szerint – amit az észak-írországi munkacsoport fogalmazott meg – az egyházak kudarcot vallottak a folytatódó konfliktus kezelésében. Az ökumenikus tevékenység azonban tovább élt a provinciában. S bár ez figyelemre méltó, azt világosan kell látni, hogy néhány nagyobb protestáns egyház ebben a tevékenységben nem vett részt.

20. A közel 400 év alatt a politikai-vallási konfliktus sohasem tűnt el, és bizonyos időszakokban szélsőséges erőszakba csapott át. A két közösség a protestáns–katolikus vonal mentén élesen ketté van választva – és amikor ez etno-nemzeti és politikai-vallási megosztottságokkal párosul, akkor az biztos recept a konfliktusra. Észak-Írországból a protestánsok birtokoltak minden hatalmi eszközt, következésképpen a katolikusok konzekvensen tapasztalták a megkülönböztetést és peremre szorítottságot, míg Írország déli részén a protestánsokat emlékeztetik időnként arra, hogy egy katolikus többségű állam nem mindig látja szívesen őket.

21. Az elmúlt két évszázadban az etno-nemzeti és a politikai-vallási megosztottság (egy megosz-

tottság, amely alapvetően osztály- és gazdasági megfontolásokon alapul) áthidalására tett kísérletek nagyrészt elbuktak. E kudarcok jól mutatják a megosztottság erejét.

2. FIDZSI-SZIGETEK

22. A Fidzsi-szigeteken élő tanulmányi csoport saját helyzetével foglalkozva különös figyelmet fordított a megadott közös kérdésekre⁶.

23. A Fidzsi-szigetek népessége: 880 000.
Etnikai megoszlás: 51% fidzsi, 44% indiai (indo-fidzsi)

Vallási megoszlás: 52 % keresztény (metodista 37 %), 38% hindu, 8% muzulmán

A fidzsi társadalom soknemzetiségű összetétele többé-kevésbé párhuzamos a vallási sokszínűségével. A fidzsi és más őslakosok főleg keresztények, míg az indo-fidzsi nagyrészt hinduk vagy muzulmánok.

„Egy indo-fidzsi miniszterelnök megválasztásakor a rendőrség puccsot szervezett, ami szikrát adott a jelenlegi konfliktus kirobbantásához.”

⁶ Ld. *Ethnicity, National Identity & Church Unity* (Tanulmány a Fidzsi-szigetéről), 2001, 60–65. o.

24. Az egyházak kiengesztelő szerepe két egymással kapcsolatos kontextusban is látható: először az egység megjelenítésének szükségessége magukon az egyházakon belül és azok között, és másodsor az egyházak szélesebb szerepe, ami a nemzeti kiengesztelődés felé mutat. Mivel a Fidzsi-szigeteken az egyház az egyik legfontosabb intézmény, a keresztény egységnek van hatása a nemzeti megbékélésre is. A Fidzsi-szigetek keresztény egyházai azonban távol állnak attól, hogy ideológiailag vagy politikailag monolitikusak legyenek. A különböző egyházi csoportok belekeveredtek az etnikai politikába, míg a nemzeti politika az egyház politikáját hatotta át.

25. Ebben a tekintetben a kereszténység olyan ideológiai erővé vált, amely visszaszorítja az etno-nacionalizmust, ami a fidzsi érdekek fölülkekedését⁷ követeli. A fidzsi érdekek kiemelkedésének egyik jellemzője a vallási dominanciában és üldözésben figyelhető meg (pl. vasárnapi útblokádok és hindu templomok felgyújtása). A nemzeti egység érdekében az a kormány célja, hogy mindenki keresztény legyen. A többségi metodista egyház fundamentalista frakciója pártfogolja a keresztény állam újraéledésének koncep-

⁷ A Fidzsi-szigeteken ezt a kifejezést (paramountcy = fölé tornyosul valaminek) preferálták a tárgyalás során; azt az állapotot jelöli, amikor valaki vagy valami minden más érdeknél vagy csoportnál felsőbbrendűnek tartja magát.

cióját. A nemzeti identitás ügyét lényegében nem érintették, mert ha egyszer a Fidzsi-szigetek keresztény állam lesz, a Lotu (az egyház) is hozzájárul a nemzeti identitáshoz.

3. SZUDÁN

26. Népeség: 39 millió

Etnikai megoszlás: 52% fekete, 39% arab és 6% beja (északi nomádok)

Vallási megoszlás: 70% muzulmán (szunniták), 25% törzsi vallás, 5% keresztény

Feltételezhető, hogy kb. 570 törzs él Szudánban: ezeket 56 csoportba rendszereztek nyelvi, kulturális és más etnológiai tulajdonságok alapján. Dél és észak között nagyok a különbségek az etnikai összetétel tekintetében. Északon az iszlám és az arab nyelv befolyásolta a kultúrát, bár a lakosság még mindig az etnikai hovatartozás, a nyelv és a társadalmi szokások alapján oszlik arab és nem arab részre.

„A szudáni kormánynak az a célja váltotta ki a jelenlegi konfliktust, hogy saját szabályait és kultúráját akarta ráerőltetni az ország déli részére.”

27. A Szudán déli részén élő fő etnikai csoportok nemcsak nyelvükben és kultúrájukban térnek el egymástól, hanem a népeség arányában és az ál-

taluk elfoglalt földrajzi terület méretében is. Az elfoglalt földterületet úgy védik, mint a csoport megélhetését fenntartó birtokot. Meggyőző bizonyítékok mutatják, hogy az etnikai csoportok a jobb föld reményében vándoroltak el: ennek eredményeképpen néhány csoport földterületeket nyert, mások elvesztették földjüket ebben a folyamatban.

28. Az etnikai csoportosulások mindezen különbözősége ellenére a hatalmi elit Kartumban úgy véli, hogy Szudán olyan földrajzi hely, ahol a nemzeti egység eléréséhez mindenkit muzulmán hitre kell téríteni, és az iszlám értékeket kell elfogadni. Következésképpen Szudán nemzeti egységét nem multikulturális és pluralista kifejezésekkel határozzák meg. Az ideális nemzeti identitás – a hatalmon levők szerint – az iszlám.

28 | 29. A keresztények többsége Dél-Szudánban található. A szociális és gazdasági politika megkárosítja a keresztényeket. A keresztény magániskolák és egészségügyi szolgáltatások többnyire gazdag muzulmán családok javát szolgálják. A kereskedelmet és a szolgáltató szektort Kartumban és más városi közösségekben a keresztények uralták, de a muzulmánok vezette kormány célba vette őket, hogy „iszlamizálják” a piacot.

4. SRÍ LANKA

30. Népeség: 20 millió

Etnikai megoszlás: 74% szingaléz, 18% tamil, 7% mór

Vallási megoszlás: 70% buddhista, 15% hindu, 8% keresztény, 7% muzulmán

Srí Lanka, amit valaha Ceylonként ismertek, 1948-ban gyarmati sorból nyerte el függetlenségét a Brit Nemzetközösségen belül. A kormány szocialista politikát fogadott el, megerősítette a szociális szolgáltatásokat, erős gazdaságot tartott fenn, de ugyanakkor megfosztott jogaitól 800 000 ültetvényen dolgozó tamilt. 1956-ban a szingaléz nacionalista Solomon Bandaranaike-t választották miniszterelnöknek, aki egy „csak szingalézek” törvényt vitt keresztül a parlamentben, a szingaléz tette hivatalos nyelvvé, és ennek eredményeként a legjobb állásokat a szingalézek számára tartotta fenn. Az volt a politikai cél, hogy a hatalmon belüli egyensúlyhiánnyal foglalkozzanak, ami a szingaléz többség és az angolul beszélő keresztények, a művelt kisebbség között állt fenn. Ez azonban felbőszítette a tamil hindu kisebbséget, akik olyan szövetségi kormányrendszert kezdtek követelni, amely nagyobb autonómiát adott volna az északon és keleten fekvő fő tamil területeknek.

31. Elkezdődtek tehát az ország etnikai feszültségei és vallási konfliktusai, és azóta is csak erő-

södnek, mivel az anyagi javakért és a munkáért való verseny egyre intenzívebbé vált. Mind a szingalézek, mind a tamilok bűnösök a megfélemlítésben és a vérengzésekben, amit ma „etnikai tisztogatásnak” neveznek. A Srí Lanka-i kormány a politikai megoldás és a katonai támadások között ingadozik, melyek egyike sem vetett véget a tömegmészárlásnak és a terrorizmusnak.

32. 1972-ben az alkotmány a buddhizmust formálisan az ország elsődleges vallásává tette: ennek egyik hatása az volt, hogy a tamilok rendelkezésére álló egyetemi helyeket csökkentették. Az ezt követő polgári nyugtalanság szükségállapotot eredményezett a tamil területeken. Ennek következményeként sok tamil északra költözött a tamilok uralta területekre, míg a szingalézek kezdték elhagyni a Jaffna területet. A kormány és a tamil szeparatisták közti ellenségeskedés kitörése óta – 1980-as évek – több százezer polgár menekült el az országból.

30

33. A helyi tanulmányi csoport azt állítja, hogy a Srí Lankán élő egyházak nem foglalkoztak megfelelően az etnikai identitás kérdésével, az erőszak ügyével vagy a decentralizációval összefüggő hatalom kérdéseivel. Továbbá érzékeltetik, hogy ily módon próbálták az egyházak elkerülni a feszültségek felszínre kerülését gyülekezeteiken belül.

34. A különböző keresztény felekezeteknek sem közös álláspontja, sem közös cselekvési terve nincsen. Úgy tűnik, hogy a felekezetek hangsúlyozása győzött a keresztény egység felett.

35. Még néhány további kérdés is megvizsgálandó. Ezek között vannak olyan vádak az egyházak ellen, hogy azok tamilbarátok. Továbbá azzal vádolják az egyházakat, hogy közvetve pártolják – sőt okozzák – a konfliktusokat, hogy így embereket térítsenek meg. Bár ezeknek a vádaskodásoknak igazából nincs valós alapjuk, az állítások mélyen gyökereznek, különösen is a szélsőséges szingalézek között.

C. A remény jelei

36. Ennek a négy helyi tanulmánynak az elemzése nem ad teljes képet, mivel még a tanulmányok elkezdése óta eltelt rövid időben is történetek változások néhány vonatkozásban.

A Fidzsi-szigeteken például felismerték a vallások közti párbeszéd szükségességét, és ökumenikus alapon hozzá is kezdtek. A párbeszéd eredményeként létrehoztak egy vallások közti tanácsot, amelyben a vallási vezetők foglalnak helyet, hogy így biztosítsák a folyamatos kommunikációt és kapcsolattartást, ha további konfliktus keletkezne.

37. Szudánban a keresztény dél is megoszlott, mivel a bizonyos felekezetekhez kapcsolódó különböző törzsi frakciók nem voltak képesek sem közös célt, sem közös stratégiát felállítani. Az Egyházak Világtanácsa biztos ökumenikus teret teremtett a morges-i találkozón, Svájcban, ahol a látható egység felé törekvés folyamatát tanulmányozták úgy, mint ami jelenthet egy lépést a dél-szudáni törzsi konfliktus megoldása felé is. E tanulmány írásának időpontjában (2005 tavasz) a kartumi kormány felvállalta a béke kezdeményezését.

38. Írországban egyre növekvő ökumenikus együttműködés kezdődött a római katolikusok és több reformációi egyház között. Míg ez – amint azt jeleztük – nem azt jelenti, hogy az összes protestáns egyház részt vesz ebben a munkában, mégis ez az ökumenikus kibontakozás sok közösségi kezdeményezést ölel fel, jelezvén, hogy az egyház látható egysége fontos szerepet játszik a konfliktus megoldásában. Amint az a Teológiai szempontok című VI. fejezetben olvasható, „Az emlékezet megbékélése” (145–153. §) kulcsszerepet játszott a kérdések kezelésében sok határ menti faluban, ahol a közösségek különösen is megosztottak.

D. A tanulmányokban található közös vonások

39. A konfliktushelyzetek számos közös vonása fedezhető fel a helyi tanulmányok alapján. Ezek a következők:

a) Az etnikai vagy felekezeti alapokon hozott diszkriminatív intézkedések konfliktust eredményeztek.

b) Az etnikai vagy vallási közösségekben található ideológiai különbségek konfliktust okoztak a közösségeken belül és azok között is.

c) Ahol a vallási és etnikai megosztottság összefonódott, ott az még intenzívebbé tette a már meglévő konfliktusokat.⁸

d) Ahol a nemzetállam egyetlen vallási tradícióval szövetkezett, az konfliktushoz vezetett.

⁸ Például Srí Lankán: buddhista – szingaléz - hindu, keresztény – tamil; Szudánban az ország keresztény fele délen és a mohamedán rész északon él.

IV. A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK SZEMPONTJAI

A. Emberi identitás és közösség

40. A keresztény egyházak egyik abban a hitükben, hogy minden egyes egyháztagnak a keresztiség adja az elsődleges identitást (1,114–118. §). Ez a tanulmány azon a teológiai meggyőződésen alapul, hogy az identitás, amit a keresztények a keresztségben kapnak, mindenén átível, annak minden más identitás alá van rendelve (nemi, faji, kulturális, etnikai, politikai és osztályidentitás), amelyet az emberek örökölnek, magukra vesznek, vagy a történelem folyamán fejlesztenek ki.

41. Az emberek közösségre, közösségbe és az által lettek teremtve. Ez olyan emberi jellemző, amely sokféle formában és sokféle néven jut kifejezésre. Az ilyen identitásokat a társadalom „építi fel”, és abból az alapvető emberi szükségletből nőnek ki, hogy az ember nem élhet kapcsolatok és közösség nélkül. Lényegüket és eredetüket tekintve ezek az identitások pozitívak és „jóindulatúak” vagy legalábbis semlegesek. Azonban ha az identitással visszaélnék, eltorzítják vagy manipulálják – különösen, amikor „mások” ellen fordítják –, akkor romboló hatásúvá válik. Való-

ban, néha úgy tűnik, hogy az etnikai csoporthoz tartozást, a nacionalizmust, a törzsi rendszert csak a konfliktushelyzetekkel kapcsolatban említik.

B. A társadalomtudományok hozzájárulása

42. A tanulmányi folyamat során számos társadalomtudóst szólítottak meg azért, hogy az egyházak hatékony elemzését segítsék az olyan helyzetekben, amelyben emberi csoportosulások és közösségek kezdeményezik vagy súlyosbítják a konfliktust. Meglátásukról beszámoltak, hogy ezzel segítsenek az egyházaknak megérteni az emberi csoportosulások szerepét az egyházak látható egységének munkálásában, hogy a konfliktushelyzetekben felelős döntéseket hozzanak, hogy olyan eszközt adjanak segítségül, amely által az egyházak felismerhetik, hogy az általuk hozott döntések és az általuk megtett cselekedetek hozzájárultak-e az elnyomó és igazságtalan életkörülményekhez vagy sem. A társadalmi elemzés segíthet az egyházaknak abban, hogy észrevegyék a nem szándékos vagy akár hallgatólagos negatív tényezőket, amelyek – a kiengesztelődés Isteni missziójában való elkötelezettség ellenére is – befolyásolták tetteiket.

43. A társadalomtudósok által használt definíciók – az etnikai csoportokhoz való tartozás, a

nemzet, a törzs és a faj definíciói – jelentősen különböznek egymástól; azok a meghatározások, amelyeket ez a tanulmány használ – meglehetősen állandóak. Egyes összefüggésekben azonban lehet, hogy a szakkifejezéseket más-más módon határozták meg. A különböző helyi csoportok (a Fidzsi-szigeteken, Észak-Írországban, Srí Lankán, az USA-ban) résztvevőinek véleményére reflektálva világossá vált, hogy minden koncepciót és definíciót a maga összefüggésében kell látni. Vagyis ami hasznosnak bizonyult, az nem az absztrakt definíciókkal való munka, hanem annak elemzése, hogy az identitás és különbözőség különféle jegyei hogyan „munkálkodnak” az egyes sajátos összefüggésekben.

C. Az elemzés eszközei

1. ETNIKAI CSOPORTHOZ TARTOZÁS ÉS NACIONALIZMUS (ETHNICITY AND NATIONALISM)

36

44. Az etnikai csoporthoz tartozás, a nemzet, a törzs, és (bizonyos fokig) a faj az identitás egymást átfedő formái lehetnek. Hasonlóságukat sugallja az is, ahogy néhány tudós adoptálta az etno-nemzeti fogalmat. Különbségeket is kell azonban tennünk. Az etnikai csoporthoz való tartozás bizonyos fokig magába foglalja a közös kultúrát, gyakran beleértve egyet vagy többet az alábbi kö-

zős jellemzők közül: fizikai tulajdonságok, nyelv, eredet, történelmi tapasztalat és vallás. Számos jelenlegi helyzetben az etnikai csoporthoz tartozás összekapcsolódik a kisebbségi státussal: főleg a bevándorlókat tekintik gyakran etnikai csoportnak. A szigorú értelemben vett nemzet kifejezést gyakran használják a „nemzeti csoportra”, amelynek sok közös tulajdonsága van a nemzetiséggel, de tendenciája szerint a nemzet kulturálisan sokkal öntudatosabb és politikailag rámenősebb. Mint ilyen, az önszabályozást legitim jognak tartja, és amint látni fogjuk, a nemzeti csoportok ilyen politikai törekvései az által teljesednek be, ha modern államként funkcionálhatnak. E definíció értelmében sok helyen és sokszor jöttek létre „nemzetek”.

45. Az etnikai és nemzeti csoportok „természetesnek” gondolhatják magukat bizonyos értelemben a természet rendjéhez tartozónak és formájában kötöttek. De igazából minden ilyen csoportot (tudatosan, vagy tudattalanul) „felépítettek”, abban az értelemben, hogy bizonyos történelmi és kulturális tényezők kölcsönhatásának eredményei. Ezek az identitások ezért képlekenyek, és állandóan „újrátárgyalják” őket. Mivel a változások gyakran a más csoportokkal való interakció eredményei, az etnikai identitás sohasem tiszta: sokszoros átvételt és adaptációt foglal magába még akkor is, ha a változás forrásai időközben elvesztek.

2. A TÖRZSI RENDSZER (TRIBALISM)

46. Amint a faj szót, úgy a törzs kifejezést is nehéz megfelelően használni, használata gondos elemzést igényel. Vannak olyan időszakok, amikor jellemzőit inkább etnikainak vagy nemzeti-nek lehet nevezni. Mielőtt a megfelelő kifejezést definiáljuk, szükséges hangsúlyozni, hogy a „törzs” vagy „törzsi” kifejezések semleges szociológiai kategóriák, míg a törzsi rendszer (tribalism) a vallásos, kulturális és etnikai abszolutizmus beteges, romboló állapota. Akkor kerül elő ez a fogalom, amikor egy bizonyos törzsi identitást olyan hatalommal ruháznak fel, hogy az maga alá rendel minden más identitást, azaz felülkerekedik azokon. A törzsi rendszer akkor válik nagyon rombolóvá, amikor egy törzs azonosulni akar az állammal, vagy ellenőrzése alá akarja azt vonni, mint eszközt, hogy a saját identitásformáját erőltesse minden más forma fölé. Ez gyakran súlyos diszkriminációhoz és az emberi jogok megtagadásához vezet.

38

47. E tanulmány szempontjából a „törzs” vérokonságot jelent, történelmi és kulturális gyökereket, ami közös földterülettel társul, ami ösztönzi és segít felgerjeszteni a törzsi identitástudatot (a klasszikus példa Izrael tizenkét törzse, amelyek mindegyike közös előd leszármazottjának vallja magát). A törzsek általában kizárólagosak, világos határvonalakat húznak, amelyen

kívül vannak a „többiek”, a „mások”. (Ugyanakkor sok nemzetnek pl. átjárható határai vannak.) Törzsek létezésére ma is találhatók példák a modern afrikai államokban, például Ruandában, de a gyarmati korszak utáni Zimbabweben is. A Csendes-óceáni szigeteken a hasonló törzsi identitásokat bizonyos szigetekkel vagy klánokkal társítják, amelyek modern, gyarmatosítás utáni nemzetállamokat hoztak létre.

3. RASSZIZMUS

48. Gyakran világosabbak és meggyőzőbbek azok a csoportok közti elválasztó vonalak, amelyeket egy csoport rasszista hozzáállása tart fenn, amely felsőbbrendűnek tartja magát a többieknél. A „faj” külsőleg észlelhető közös jellemzők alapján épül fel, pl. a bőrszín alapján. Ennek az értelmezésnek nagy jelentőségű történelmi következményei vannak. Például a 18. és 19. századi gyarmatosítás igazolása, legitimizálása és észszerűsítése kéz a kézben járt a rasszizmussal: a gyarmatosítók, miután magukat felsőbbrendűnek tartották, jogot formáltak mások elnyomására és kizsákmányolására. Antropológiájuk arra irányult, hogy bemutassák a gyarmatosított, rabszolgává tett népek alacsonyabbrendűségét, valamint leértékeljék e népek kultúráját, vallását és társadalmi szervezetét. A fehérek állítólagos felsőbbrendűségének igénye továbbra is a rasszizmus gyökeréből

táplálkozik, bár a rasszizmus más csoportok kapcsolatában vagy konfliktusaiban is megjelenhet és meg is jelenik.

49. A faj, az etnikai csoporthoz tartozás, a nemzet alkotóelemei különböző kontextusban különböző módon kapcsolódnak. Néhol a faj egybeesik a nemzetiségi csoporttal vagy a nemzettel, úgy, hogy az adott etnikai vagy nemzeti csoport minden tagja ugyanazokkal a faji tulajdonságokkal rendelkezik. Ahol az etnikai csoporthoz vagy a nemzethez való tartozás a domináns identitás, a faj csak egy alsóbbrendű kategóriát jelenthet: a brazil nemzet, faji különbözőségeivel együtt jó példa erre. Más esetekben azonban lehet, hogy a nemzet vagy az állam alapvetően a faji vonalak mentén oszlik meg, ahol az etnikai csoporthoz tartozás az alsóbbrendű kategória. Itt az USA a maga jelentős fekete–fehér megosztottságával szembetűnő példa, ahol a két faji kategória alárendeli a jelentős etnikai sokszínűséget.

40

50. Ez a tanulmány olyan konfliktushelyzeteket tárgyal, amelyek etnikai, nemzeti és faji identitásokon alapulnak. Sajnálatos módon az ezen identitásokon alapuló csoportok – még ha hosszú ideig békében is éltek egymás mellett vagy egymás között, és nincs is semmilyen emlékükből romboló konfliktusról – egymás ellen fordulhatnak, ami pusztító következményekkel jár. Van, hogy a konfliktus egy – akár érzékelt, akár való-

ságos – fenyegetésből következik, talán az elégtelen forrásért való versenyből. Vagy abból az érzésből fakad, hogy egyik csoport a másik csoport terhére prosperál, vagy akár még a létezését is fenyegeti. Akár abból az új felismerésből is fakadhat, hogy az etnikai vagy nemzeti identitás kérdései mögött szociális-gazdasági igazságtalanság húzódik meg, amellyel szintén foglalkozni kell.

51. Más esetekben azonban a fenyegetés nem az érintett csoportok közti kölcsönhatásból fakad, hanem külső manipuláció eredménye. Így számos etnikai vagy nemzeti konfliktus visszavezethető olyan megosztottságokra, amelyek a gyarmati múltban kerültek felszínre. A legszélsőségesebb esetekben maguk a gyarmatosító hatalmak hozták létre a megosztottságot – ez olyan veszély, amely – mint megjegyeztük – abból fakad, hogy az etnikai vagy nemzeti identitást „felépítik”. Kiemelkedő példa lehet erre Ruanda, ahol az európai tudósok és gyarmatosító rendszerek a hutukat és tutsikat különálló népekként határozták meg, pedig azelőtt ezek a törzsek így ezt sohasem tudatosították magukban. Gyakrabban azonban a gyarmatosító hatalmak a meglévő csoportokat manipulálták – akár békében, akár konfliktusban éltek – azzal, hogy egyes csoportokat kiváltságokban részesítettek a másik rovására.

52. Felvetődik a kérdés: miért kellene az embereknek nagy jelentőséget tulajdonítaniuk az etni-

kai identitásuknak? Az egyik legrégebbi magyarázat, hogy emberemlékezet óta „ez mindig is így volt”, az embereket mindig is az eredetük, nyelvük, szokásaik, vallásuk, fajuk, területük és soruk szerint határozták meg. Az etnikai hovatartozás mélyen gyökerezik az emberi tudatban, és elsődlegesen határozza meg az emberek létét a világban. Olyannyira, hogy egyszer-egyszer nagy valószínűséggel robban ki konfliktus ott, ahol az országot több, mint egy etnikai csoport lakja. (Az etnikai csoport szerinti hovatartozás ilyen elsődleges értelmezése népszerű elfogadottsága ellenére sem szolgálhat magyarázattal az etnikai tudatosság komplexitására. Nem tudja megmagyarázni, hogyan alakul ki ilyen öntudat, hogyan változik az idővel, miért változik az intenzitása ugyanazon csoport tagjai között, és miért kötnek vagy védenek olyan kapcsolatokat, amelyek „átvágják” az etnikai határokon. Mindazonáltal a tény tény marad, hogy sokan nagy jelentőséget tulajdonítanak az etnikai identitásuknak.)

42

53. A következő kérdéseket saját helyzetük elemzésére ajánljuk az egyházaknak. Ezek a kérdések segíthetnek tisztázni, hogy a 44–52. §-ban megvitattott kifejezések alkalmazhatók-e a helyi összefüggésekben.

Etnikai hovatartozás (ethnicity)

- Meg lehet-e különböztetni különféle etnikai csoportokat a saját környezetükben?

- Milyen jellemzőkkel lehet meghatározni az egyes etnikai csoportokat (fizikai jellemzők, közös nyelv, vallás stb. – ld. 44. §)?

Nacionalizmus

- Meg tudnak-e különböztetni nemzeti csoportokat, amelyek ellentétben állnak etnikai csoportokkal az adott környezetben?
- Milyen jellemzők határozzák meg az egyes nemzeti csoportokat (ld. 44. §)?
- Milyen politikai törekvései vannak az egyes nemzeti csoportoknak?

Törzs

- Meg tudnak-e különböztetni különféle törzseket saját környezetükben?
- Milyen tulajdonságok határozzák meg ezen törzsek tagságát?
- Egy törzs gyakorolja-e az ellenőrzést a hatalom eszközei fölött?

Rasszizmus

- Érezhető-e rasszista magatartás az önök környezetében?
- Van-e olyan etnikai vagy nemzeti csoport, amely saját magát felsőbbrendűnek érzi a többihez képest?
- A faji identitás az elsődleges meghatározó, ami magába foglalja az etnikai és nemzeti identitást?

4. A NEMZETÁLLAM

54. Amint a 44. §-ban említettük, a „nemzet” olyan embereket foglal magában, akik rendelkeznek valamilyen közös kultúrával és egyéb közös azonossági jeggyel, valamint közös sorstudattal. A „nemzetállam” ehhez adja hozzá a politikai rendszert és a szükséges adminisztratív struktúrákat azért, hogy a nemzet szuverén egységként tudjon működni.

55. Bár nemzetállamok sok helyen és sokszor léteztek, a világ jelenlegi helyzete szempontjából ez a tanulmány azt a „modern nemzetállamot” emeli ki, amely Európában jelent meg az évszázadok során. Általában vitatott kérdés, hogy a modern nemzetállam a kontinentális Európában született-e meg a francia forradalom idején. Leggyakrabban az állami közigazgatás napóleoni modelljét részesítették előnyben, de néhány esetben, például az Egyesült Királyságban, a nemzetállam eredete az első ezredfordulóra tehető. Mások számára a 19. századi Európában az iparosodás folyamata és az azt követő városiasodás hozott létre szoros megfelelést az állam és a nemzet között. A jelenlegi helyzetben ennek fontosságát az a tény adja, hogy ez az a modern nemzetállam, amelyet a világ sok területére ráerőltettek a 19. század „gyarmatosítási projektjén” keresztül. Így az a II. világháború utáni nemzetközi politikai rendszer lényeges építőkövévé vált.

56. Nyilvánvaló kellene, hogy legyen, de nem az, hogy a „nemzetállam” az összes népet átöleli, amelyeket magában foglal, és nem csak azokat, amelyek meghatározzák a politikai folyamatot. A nemzetállam felelőssége, hogy megvédje a kisebbségek és a társadalom gyengébb rétegeinek jogait, miközben biztosítja a szükséges forrásokat ahhoz, hogy méltósággal élhessenek. Egy tisztességesen vezetett nemzetállamban a nép egésze és a politikai „szereplők” között kölcsönhatásnak kell lennie, hogy kialakítsák a szociális politikát, vagy felülvizsgálják a törvényrendszereket és az alkotmányt. Ennek a kölcsönhatásnak át kell lépnie az etnikai és vallási határokon.

57. A társadalomtudósok lényegi különbséget tesznek a „polgári” és az „etnikai” nacionalizmus között. Ennek a különbségtételnek fontos jelentősége van. Van egy olyan fajta nacionalizmus, ami alapvetően az állampolgári ideálokra nyugszik, és elkötelezett a „polgári” részvétel iránt az alkotmányos normákkal összhangban. De van másféle nacionalizmus is, ami olyan állam felé törekszik, amely egy közösség „elsőbbbségi létébe” vetett hitre alapozódik. Ez a közösség a saját különleges történelme vagy kultúrája alapján különbözteti meg magát az idegenektől. A nacionalizmus ezen két formája jelzi a tendenciákat és az elérhető lehetőségeket a nemzetek számára a modern feltételek között. Vannak természetesen közbülső típusok is.

58. A nemzetállamok sajátos körülményeiktől függően különbözőképpen jönnek létre. Az a gondolat fejlődött ki, hogy a szuverén államnak nemzetállamnak kell lennie, amely megvédi annak a népnek a közös érdekeit, amely hite szerint közös kultúrában, nyelvben és területen osztozik. Nyilvánvaló (például a méret miatt), hogy nem minden csoport tud államot alapítani. A gyarmati uralom és a területek miatti összeütközések időszaka alatt a csoportokat „nemzet”, „nemzeti kisebbség”, „nemzeti kisebbség”, illetve „törzs” kategóriák szerint rangsorolták. Ennek az osztályozásnak maradandó hatása van az etnikai igények mai kezelésére. Néhány országban például a bevándorlók hullámai jelentős hatást gyakoroltak a nemzetépítésre. A valóságnak ez a komplexitása jelentheti a konfliktusok és az erőszak táptalaját, amennyiben az állam nem tölti be a tisztességes közvetítő szerepét a társadalom különböző csoportjai és érdekei között: a szegényeknek igazságot, a kisebbségeknek védelmet garantálva a minden állampolgárt megillető gazdasági, szociális és kulturális jogok alapján.

59. Az állam ezen védelmező és proaktív szerepének biztosítása érdekében különbséget kell tenni a nemzethez tartozás (történelmi vagy kulturális azonosulás a nemzettel) és az állampolgárság (törvényi státus, ami a nemzetállamban minden politikai és szociális joghoz és felelősséghez

való teljes hozzáférhetőséget garantál) között. Néha csak a népesség magja – az államalkotó „nemzet” kap teljes állampolgárságot, míg a kisebbségek, amelyek szorosabb értelemben nem tartoznak a „nemzethez”, csak korlátozott hozzáféréssel rendelkeznek a politikában és a szociális szolgáltatásokban. Csak a nemzetállamon belüli minden egyes személynek adott állampolgárság garantálhatja az egyenlő jogokat és az egyenlő bánásmódot. A gazdasági globalizáció kontextusában az államok szerepének állandó gyengülése aláássa az állam szükséges, proaktív szerepét a méltóságteljes élet biztosításában és az igazságos és fenntartható közösségek támogatásában.

5. POLGÁRI TÁRSADALOM

60. Bármilyen átfogó eszköznek, ami segíti az egyházakat saját helyzetük elemzésében, tartalmaznia kell a „polgári társadalom” kifejezést. Ez egy adott társadalom azon szektoraira utal, amelyek bár nem részei a hivatalos politikai és szociális rendszernek, közvetítő közeget jelentenek a politikai folyamatba való bekapcsolódáshoz. A polgári társadalom sok különböző csoportot foglal magában, néha egymással konfliktusban álló vagy ellentétes érdekekkel és célokkal bírókat is. Bizonyos értelemben olyan „aréna” vagy „közöségi tér”, ahol politikai és ideológiai vitára kerül-

het sor a társadalomban. A hely, ahol lehetőség nyílik a csoportok és érdekek legszélesebb körének vitájára az értékekről és a lehetőségekről.

61. A következő kérdéseket ajánljuk az egyházak figyelmébe saját helyzetük elemzéséhez. Ezek talán segítenek tisztázni az 54–60. §-ban megvitatott kifejezéseket, hogy azok vajon alkalmazhatók-e a saját helyzetükre.

Nemzet

- Hogy jött létre a nemzetállamuk?
- Megalakulásakor örökölt-e olyan tényezőt, amelyek konfliktus kialakuláshoz vezettek?
- Nemzetállamuk minden népével méltányos módon cselekszik-e, vagy bizonyos csoportokat előnyben részesít?

6. EGYHÁZ ÉS ÁLLAM VISZONYA

62. Már az egyháztörténet első négy évszázadában előkerült a törzs, nemzet vagy állam és az egyház kapcsolata. A római birodalomban a keresztény egyházat az üldözés időszakait követően megtűrték, sőt kedvező pozíciót kapott a birodalomban, végül pedig jelentős kontrollt gyakorolhatott ügyei felett. Sok területen a bizonyos törzshöz vagy nemzethez való tartozásnál a következő elvet követték: „Akié a hatalom, az ha-

tározza meg a vallást”.⁹ Ez a szabály volt érvényben a reformáció idején is Európában.

63. Az egyházak és a nemzetállamok kapcsolatának szorossága nagyban eltérhet egymástól az egyes esetekben. A spektrum egyik végén van a teokrácia, ahol az egyház és az állam egybeesik. Egy kevésbé extrém helyzet az államegyház, amelyben az állam feladata, hogy támogassa és segítse az egyházat, legitimizálja annak szervezetét és kormányzását minden más egyház (többé vagy kevésbé teljes) kizárásával. A spektrum másik végén az egyház és állam teljesen szét van választva. A kifejezések széles skáláját – állam-egyház, alapított egyház, államilag elismert egyház, autokefál¹⁰ egyház – használjuk, és minden egyes helyzetet gondosan kell elemezni ahhoz, hogy megértsük az egyház szerepét az egyes modern nemzetállamok esetében.

64. Ahol szoros kapcsolat létezik egy bizonyos egyház és az állam között, ott az egyház felelősnek érezheti magát más vallási tradíciók kizárásának legitimizálásában, a kisebbségek elnyomásában és az emberi jogok megtagadásában. Az ilyen egyház azonban prófétai szerepet is játsz-

⁹ Cuius regio, eius religio.

¹⁰ Ez a kifejezés az önmagát kormányzó ortodox egyházat jelöli, általában olyan területeken, ahol az ortodox egyház a domináns, pl. Cipruson.

hat, tetteiben kihívást jelentvén az állam számára, és ösztönözheti az egyenlőség elvének alkalmazását az állam minden polgárára vonatkozóan. Amint említettük, az egyház és állam viszonya fenntarthat, sőt mi több, provokálhat is közösségi konfliktust. Az Írországról és a Fidzsi-szigetekről szóló tanulmányokban található erre példák.

7. VILÁGVALLÁSI KÖZÖSSÉGEK

65. A vallás tehet, sőt kellene is, hogy tegyen erőfeszítést az ember felszabadításáért. Sok olyan területen, ahol etnikai, vagy nemzeti konfliktus van, a világvallások közösségei aktív szerepet játszottak, hol jól, hol rosszul. Ha ezeket a konfliktusokat elemezzük, akkor meg kell határozni a vallási közösségek szerepét. Ahol egy vallási közösséget szorosan azonosítanak az állammal, de egy bizonyos etnikai csoporttal is, az utóbbi eszközként használhatja ezt az azonosságot abban, hogy uralkodó pozícióra tegyen szert a társadalomban, és elnyomjon más csoportokat. Más esetekben a nemzetállam maga karolja fel az egyik vallási tradíciót, mint a nemzeti egység elérésének eszközét – de ennek jelentős ára van. Ilyen szoros kapcsolatra találhatunk példákat a szudáni és a Srí Lanka-i tanulmányokban. Szudánban az iszlám, míg Srí Lankán a buddhizmus kapcsolódik szorosan az államhoz. Hasonló kapcsolat

létezik a keresztény felekezetek és a nemzetállam között a Fidzsi-szigeteken (metodistákkal), Írországbán (a római katolikusokkal) és Észak-Írországbán (a protestánsokkal).

66. A következő kérdéseket ajánljuk az egyházaknak megvitatásra saját helyzetük elemzésekor. A kérdések segíthetnek tisztázni, hogy a 62–65. §-ban tárgyalt kifejezések alkalmazhatók-e az egyes helyi összefüggésekben.

Egyház, vallások és az állam

- Van-e valamelyik keresztény felekezetnek kizárólagos kapcsolata az állammal?
- Van-e bármely más vallási tradíciónak közeli vagy kizárólagos kapcsolata az állammal?
- Ez a kapcsolat legitimizálja-e az állam politikáját és cselekvését?
- Jellemző-e erre a kapcsolatra, hogy kihívást jelent az államnak, illetve támogatja-e az államot abban, hogy minden állampolgárnak igazságos bánásmódban legyen része?

D. A konfliktus okai

67. A fent javasolt kifejezések és koncepciók közül felhasználva néhányat, az egyházak saját helyzetük kezdeti elemzése után hasznosnak talál-

hatják, hogy elgondolkodjanak a helyi konfliktusok eredetéről. Az egyes helyi esetekben az alábbi tényezők közül egy vagy akár több is hozzájárulhat a konfliktus kialakulásához.

1. GYARMATOSÍTÁS

68. Számos jelenkori probléma az illető terület gyarmatosítása során merült fel. Ez a történelem azóta is folyamatosan hat a jelenre. A gyarmatosítás előtti időkben ezeken a területeken a bennszülöttek politikai rendszerei működtek. Ezek közül néhány, mint például az inka vagy azték birodalom és néhány afrikai, illetve ázsiai királyság, legalább olyan fejlett és stabil volt (nem beszélve arról, hogy ugyanolyan elnyomó), mint a gyarmatosítók saját országainak politikai rendszerei. Mégis a függetlenséghez vezető úton sok korábbi gyarmati területet kényszerítettek arra, hogy a nyugati „nemzet” vagy „nemzetállam” modellhez hasonljanak, anélkül, hogy esélyük lett volna a folyamatban felmerülő számos alapvető történelmi, szociális és politikai tanulságot felhasználni.

69. A gyarmatokra erőltetett politikai intézkedések a gyarmatosítók érdekeit szolgálták, előmozdítván a vagyon átmentését. A gyarmati vállalkozás gyakran kijátszotta az egyik etnikai csoportot a másik ellen („oszd meg és uralkodj” politikája).

Ez olyan „államok” létrehozását eredményezte, amelyek meglehetősen mesterségesek és nem követik a gyarmatosítás előtti – bár még mindig fontos – politikai és kulturális körvonalakat. Sajnos kevés sikeres kísérlet történt arra, hogy a nemzetépítés örökölt gyarmati modelljeivel szemben más alternatívát találjanak: Tanzánia kivételével, mely ország sikeresen integrálta a különböző etnikai és vallási csoportokat egy mesterségesen létrehozott földrajzi területen.

2. GLOBALIZÁCIÓ

70. Míg a gyarmatosítás a nem megfelelő szociális és politikai rendszereket hagyta örökül, addig a kortárs világ „hagyatéka” a gazdasági globalizáció, amely korunkat jellemző, kényszerítő és átfogó rendszer. Vannak előnyei annak, hogy a világot, mint egy nagy családot összeköti, de a tőke és a piacok globalizációja gazdasági egyenlőtlenséget generál, és tönkreteszi az elsődleges közösségek értékeit, az értékeket, melyek az emberek életének koherenciáját adják.

71. Újfajta bizonytalanságot tapasztalnak sokan, félelmet a változékony és tisztességtelen gazdasági feltételektől, elidegenedést személyes és társadalmi életük kialakult mintáitól. Ez vezetett a vallási, kulturális és etnikai abszolutizmushoz, ami értelmetlen erőszakban tör felszínre a „má-

sik” ellen (akár képzelt, akár valódi másféleségről van szó): személyek és közösségek ellen, akiket és amelyeket saját szociális, gazdasági vagy politikai érdekeikre, jólétükre nézve veszélyesnek tekintenek. Itt a vallás kihangsúlyozza a különbséget, elmélyítve a szolidaritást azok között, akik fenyegetve érzik magukat, és szenvedélyt szítanak az „ellenséggel” szemben. Másrészről az új bizonytalanság vallási, kulturális és etnikai szét-töredezéshez vezethet, amelynek eredménye a helyi identitásról való lemondás, mihelyt a globalizációt elfogadják. Ebben az esetben a vallás háttérbe szorítja a különbséget azzal, hogy túlhangsúlyozza az új, egydimenziós világ hamis „jó hírét”.

3. FEJLŐDÉS

72. Az olyan remények ellenére, hogy a globalizáció jobb életszínvonalat eredményez majd, a fejlődő világ polgárai kevés javulást vettek észre, vagy egyáltalán nem tapasztaltak javulást az életszínvonalukban, sőt, néhány országban az életszínvonal riasztó szintre süllyedt. A fejlett világban is fellépnek problémák, pedig ott az életszínvonal jóval meghaladja a szegénység szintjét. Nyugat-Európában a globalizált gazdaság a munkanélküliség magas szintjét eredményezte, a szociális jóléti programok költsége gyorsabban nő, mint a vagyonteremtés; a kormányokat az alacsony adóztatás alapján választják (és közvetve a jóléti el-

látás alapján). Egyre több és több ember lesz funkcionálisan irreleváns a nemzeti gazdaság számára, s ők egyre nehezebben birkóznak meg ezekkel a körülményekkel. Ilyen helyzetekben, ha fenn akarják tartani a fejlődést, a politikának érzékenynek kell lennie a marginalizáció, a szociális egyenlőtlenségek, a bevándorlás és a politikai instabilitás kérdései iránt.

73. A fejlődés jelenlegi megközelítéséből következő általános válságban specifikusabb politikára lenne szükség az etnikai vagy vallási alapon megosztott országokban. Itt az egyenlőség a fő kérdés. Sok etnikai konfliktus és sérelem visszavezethető a csoportok egyenlőtlen gazdasági lehetőségeire és arra, hogy egyes csoportok diszkriminációt, egyenlőtlenségeket tapasztalnak a jövedelmekben, vagyoni helyzetben, az állásokhoz és szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférésben. Amint a szociális egyenlőtlenségek erősödnek, a hátrányba került emberek intoleránsakká válhatnak a szomszédságukban élő „etnikai idegenekkel” szemben. A plurális, de egyenlőtlenségeket hordozó társadalmakban alapvetően fontos az újraelosztó politika, amely elősegíti a megbékélést, a nemzeti hovatartozás érzését és a politikai stabilitást.

4. HATALOM

74. A hatalom mindenhol központi kérdés volt az etnikai és nemzeti konfliktusok közt élő csoportok helyi tanulmányaiban. Ki ellenőrzi a politikai, gazdasági, kulturális, vallási és katonai hatalmat? Megosztott-e a hatalom? Ha igen, kik között van megosztva? Arra használják-e, hogy a hátrányos helyzetű csoportokat jobb helyzetbe hozzák? A helyi tanulmányokban ezek voltak a kulcskérdések egy sor másik téma mellett; a feszültség és nyílt háború a szingaléz többség és a tamil kisebbség között Srí Lankán, a háború Szudánban, a puccs a Fidzsi-szigeteken és a gazdasági, illetve politikai hatalom eszközeinek kéz-bentartása Észak-Írországban. Mindezen példák a különböző hatalmi formák romboló kölcsönhatását mutatják.

56

75. Felvetődik egy mélyebb kérdés is: a hatalom tényleg morálisan semleges eszköz, pusztán az az erő, amellyel valamit meg lehet valósítani? Tényleg a hatalom gyakorlásának módja és indítéka teszi a hatalmat hajlamossá arra, hogy visszaéljenek vele? A hatalom – ahogy Max Weber megjegyezte – valóban olyan képesség, amely egyvalaki akaratát erőszakolja rá a többiekre?¹¹

¹¹ Ennek az állapotnak az ökumenikus kritikája világos. Ld. az 1. szöuli állítást: „Állítjuk, hogy a hatalom mindenféle gyakorlása felelős Istennek... Ezért megerősítjük, hogy az

76. Mivel a hatalom mind nemzeti szinten, mind nemzetközileg egyre kevesebb kézben koncentrálódik, ezért a nemzeti szinten felvetett kérdéseket nemzetközi szinten is fel kell tenni: ki ellenőrzi a globális gazdaságot és a pénzpiacot? Mely közösségek vagy nemzetek kerültek ezáltal a peremre vagy lettek kizárva? E kérdéseknek közvetlen hatásuk van: ilyen körülmények közt azok, akik szociális igazságtalanságot tapasztaltak, gyakran erőszakkal válaszolnak.

77. A konfliktusok békés megoldásának egyik akadálya gyakran az interpretáció hatalmának kisajátítása. Ez a hatalom a valóság „korrekt” értelmezéséhez, képviseléséhez, a kérdések megvitatásához szükséges kifejezések definiálásához, illetve a közösség történetének megírásához való előjogot jelenti. Ezt a hatalmat helyi és globális szinten is azok gyakorolják, akik a médiát tartják ellenőrzésük alatt. Az ilyen hatalom akkor válik problematikussá, amikor uralkodó társadalmi rendszerekkel szövetkezve, bizonyos fajta ismer-

---

emberi hatalom és fennhatóság minden formája Istennek van alávetve, és az embereknek felelős. Ez az emberek számára a teljes részvétel jogát jelenti. Krisztusban Isten hatalom értelmét az együtt érző szeretetben mutatta meg, ami a halál erőin is uralkodik”. A *Now Is the Time: Final Document & Other Texts* c. dokumentum, egyházi gyűlés *Az igazságosság, béke és a teremtés integritása* témáról, Szül, 1990, EVT 1990, 12. o.

reték (tudás) „létrehozása” által ellenőríz, elidegenít, leigáz, megoszt és semlegesít. A tudás ilyen torzulásai megakadályozzák, hogy az emberiség tisztán felismerje az idők jeleit; éket vernek az emberek és az igazság, a jóság és az igazságosság közé, gátolják őket abban, hogy életüket bőségben élhessék.

78. Az interpretáció hatalma a konfliktusok súlyosbításában is szerepet játszhat azzal, hogy a „másikat” veszélyként vagy „ellenségként” tünteti fel, és így legitimizálja az erőszakot. Az interpretáció hatalma gátolhatja, de segítheti is a megbékélést. Az, hogy egy csoport hogyan viszonyul másokhoz, nagyban függ a saját kollektív emlékeiktől és attól, ahogyan ezek az emlékek egymáshoz viszonyulnak (ld. Az emlékezet megbékélése, 148–156. §).

E. Pozitív válasz felajánlása: az egyházak pozitív szerepe

58

79. A vallás képes rá – és kívánatos is –, hogy olyan erővé váljék, amely az ember felszabadítását szolgálja, mégis gyakran az elnyomás eszközeként használták. Az egyházaknak és más vallási közösségeknek hangsúlyozniuk kell hitük felszabadító elemeit, és gondoskodniuk kell arról, hogy lelki erőforrásaikat az igazságos és megbékélt közösségek keresésére használják. A haté-

kony megszólalás érdekében az egyházak egységének megjelenítése mindennél fontosabbá válik. Nemzeti szinten az egyházaknak és más vallási csoportoknak emlékeztetniük kell az államot proaktív szerepükre az igazságosság nagyobb fokú elérésében, a béke megteremtésében és az emberek lakóhelyének védelmében. Az egyházaknak ébereknek kell lenniük, hogy minden olyan kormánydöntés vagy a társadalom hatalmas érdekeltségei által támogatott előterjesztés ellen fel-emeljék hangjukat, amelyek a polgárok gazdasági, szociális és kulturális jogaira negatívan hatnak.

80. Amint már említettük, néhány országban a vallások képtelenek voltak ezt a szerepet betölteni, mert olyan szorosan azonosultak az állammal vagy egy bizonyos, uralmi pozícióra törő etnikai csoporttal. Az egyházaknak és más vallási tradícióknak át kellene értékelniük szerepüket, hogy kritikai távolságot tudjanak tartani az államtól és más, a közsférában aktív érdekektől, ha megfelelő szerepet akarnak betölteni a társadalomban, és Isten országának eredményes prófétai jelei akarnak lenni.¹²

¹² Az „Isten országa” kifejezést, negatív felhangja miatt – bár az széles körben ismert és használt – ebben a tanulmányban a *basileia* kifejezéssel helyettesítjük, ami itt „Isten uralmát” jelenti .

81. Összegezve: az egyházak és más vallási csoportok az egység és a szolidaritás jelei kell, hogy legyenek saját társadalmukban. Voltak idők, amikor ebben kudarcot vallottak, s ez a békesség és az igazságos kapcsolatok kárára vált. Ez annál is inkább tragikus, mert az egyházak népét gyakran különböző etnikai csoportok tagjai alkotják, és ezért meg van a lehetőségük és kötelességük, hogy az egység és harmónia modelljei legyenek az ilyen csoportok között.

1. KÖZÖS ÜGY

82. Az egyházak ilyen aktív hozzáállása a társadalom más aktív tagjait is együttműködésre hívja, nevezetesen olyan embereket vagy csoportokat, akik hasonlóan látják a közösség életét. Ezek a társadalmi csoportok együttesen előmozdíthatnák az olyan peremre került csoportok fejlődését, amelyekről az állam megfeledkezett. Foglalkozniuk kellene a hatalommal való visszaéléssel, valamint az etnikai viszály és erőszak gyökereivel is.

2. INTÉZMÉNYI VÁLTOZÁS

83. Ahhoz, hogy a csoportok ne érezzék magukat elidegenedettnek az alapvető, életüket alakító politikai folyamatoktól, intézményi változásokra lehet szükség. Lehet, hogy az állam természetét és

autoritását újra kell definiálni a pluralizmus fényében, ami ma oly sok országot jellemez. Azt a szempontot is figyelembe kell venni, hogy az üzlet, a politika, a biztonság, a kultúra és a szociális ügyek területén végbemenő globális átalakulások nagyban aláásták a nemzetállam hatékonyságát. (ez nem vonja kétségbe azt a tapasztalatot, hogy egy csoport szabadságérzetének végső szimbóluma és a csoport haladásának az alapja az állam. Ez a tapasztalat az „önértelmezés” koncepcióján alapul, amely a csoportérettség és -civilizáció megítélésének és a nemzetközi ügyekben való részvétel igazolásának szent szimbóluma).

84. Amint említettük, a méret és egyéb tényezők egyszerűen nem teszik lehetővé, hogy minden csoport nemzetállamot alkothasson. Ez a tény a nemzetállam koncepciójának alapvető újragondolására hív, beleértve az ennek alapul szolgáló önmeghatározást. Az etnikai kapcsolatok stabilizálásában, a konfliktusok csökkentésében szükséges változások megkövetelik az állami rendszer újraszervezését és irányának újbóli meghatározását. Az államnak talán több autonómiát, jogot és szabadságot kellene adnia a különböző, társadalmat alkotó csoportoknak, valamint az államnak magának is biztosítania kell, hogy e csoportok különféle identitásait képviseli mind belső kapcsolataiban, mind a nemzetközi közösség felé. Az ebbe az irányba törekvő országok tapasztalata

alapján négy fő irányvonalat lehet meghatározni a maguk kockázataival és egyedülálló lehetőségeivel. Ezek a következők: a hatalom decentralizálása, megállapodás a hatalom megosztásáról, egy olyan választási rendszer, amely tükrözni próbálja a népesség pluralista jellegét és a kulturális politika, amely támogatja a különböző csoportok harmonikus kapcsolatait.

85. Míg az alkotmányjogászok és a politikusok ezen intézménypolitikai változások közül foglalkoznak néhányval, addig az egyházak az etnikai csoportok közti egészséges kapcsolatok fejlődéséhez járulhatnak hozzá. Sok konfliktust a háztartások, a környezet vagy a nemzet szintjén még ma is létező sztereotípiák, tévhitek vagy előítéletek tartanak fenn. Az ilyen torzulások a felsőbbrendűség érzésén alapulhatnak; vagy azon a hiten, hogy etnikai csoportok „alapvetően” különböznek egymástól, és ezért nem tudják különbségeiket békés úton megoldani; azon a feltételezésen, hogy néhány csoport „természeténél fogva” agresszív, és rejtetten imperialista törekvései vannak; vagy hogy néhány csoport lusta, megbízhatatlan, élőködő vagy bizalmatlan a kívülállók iránt. A sztereotípiák félelmet és gyűlöletet keltenek, amelyek árkot ásnak az etnikai csoportok közé, és gyengíthetik a moderáció eszközeit, amikor a konfliktus kitör. Az egyházaknak van tennivalójuk ez ügyben: hagyományuk

gazdagságával segíthetnek lerombolni a tévhitet, sztereotípiákat, amelyek gátolják megmásíthatatlan másságukban tisztelni és nagyra becsülni a másikat. (ld. 161–168. § a vallásközi dialógusról)

3. A NEMZETKÖZI SZINT

86. Vannak témák, melyekkel nem lehet helyi vagy nemzeti szinten foglalkozni: szükség van a nemzetközi szervezetek bevonására is. Az egyházak számára az egyház univerzális valósága, az egyetemesség fogalma, az Egyházak Világtanácsának létezése, és a keresztény világszervezetek jelenléte olyan struktúrákat biztosít, amelyekben szükséges lehet ezekkel a kérdésekkel foglalkozni.

87. Sok olyan helyzet adódik, amikor szembe kell szállni a jelentős külföldi országok és nemzetközi szervezetek, mint pl. a Világbank, a Nemzetközi Monetáris Alap (IMF) és a Világkereskedelmi Szervezet által hozott döntésekkel. Néhány bíráló azt állítja, hogy ezek a testületek politikájukon és szabályaikon keresztül az egyes kormányokra egy sor makrogazdasági intézkedést kényszerítenek, amelyek (a Kereskedelem és Fejlődés című ENSZ-konferencia anyaga szerint) még nagyobb egyenlőtlenségekhez vezetnek a nemzetek között és azokon belül, ezzel még jobban elgyengítve a szegényebb országokat és társadalmi szek-

torokat. Az egyházaknak tájékozott és felelős bírálattal kell fellépni az olyan gazdaságpolitikával szemben, amely növeli az egyenlőtlenségeket a nemzetek között és azokon belül. Ez szintén része az egyházak gyógyító és igazságos megbékélés érdekében végzett munkájának.

V. BIBLIAI SZEMPONTOK

A. Módszerek és elkötelezettség

88. A bibliai szövegek olvasásakor és értelmezésekor egész sor különféle megközelítés alkalmazható és hozható kölcsönhatásba, amint a keresztények egymással összefognak, hogy feltárják a bibliai tanúságtétel értelmét. Amint betekintést nyernek a bibliai szövegekbe az etnikai és nemzeti identitással, valamint az egyház egységének keresésével kapcsolatban, a keresztények különféle megközelítései végül egy közös értelmezésben összegződnek kölcsönös felelősségükről.

Felelősséget éreznek:

- a textus iránt, ami a Szentírás része;
- az egyház és annak élete iránt;
- a környezet iránt, melyben a bibliamagyarázók és a helyi egyházak élnek.

89. Ez a felelősség számos kötelezettséggel jár:

- a bibliai szövegekkel hűségesen, pontosan kell bánni;
- foglalkozni kell a bibliai szövegek értelmének különböző szintjeivel, a szövegek használatával csakúgy, mint a téves használatával;

- tisztelni kell egymás egyéni kontextusát és az értelmezés különböző módszereit, de bátorítani és segíteni is kell egymást ennek a felelősségnek és a kötelezettségeknek a teljesítésében.

Jelen munka során a helyi tanulmányok hívták fel a figyelmet a Szentírás etikailag felelős olvasásának elengedhetetlen szerepére.

90. A szöveg olvasóit és interpretálóit specifikus kritikai módszerek fegyelmezhetik, de az olvasást személyes szempontok és helyi összefüggések is befolyásolják. Amint a dialógus megkezdődik, az egyéni meglátásokat kritikai kérdéseknek vetik alá, s azok egyre bővülnek és gazdagodnak. Az ilyen párbeszédekben a kultúraközi összehasonlítások felfedik az olvasók és interpretálók etnoközpontú perspektíváit a különböző összefüggésekben.

B. A bibliai szövegek használata és téves használata

91. A bibliai szövegek rávilágítanak arra, hogy az identitás miként alakul folyamatosan és formálódik újra, amint az egyének és a csoportok kölcsönhatásba kerülnek egymással. A társadalomtudósok ezt a kölcsönhatási folyamatot, mint az identitás egyik jelenleg is folyamatban lévő „tár-

gyalását” említik. Az identitások folyamatosan változnak, válaszként mind a csoportokon belüli változásokra, mind azokra a kulturális és történelmi változásokra, amelyben a csoportok élnek. A hatalom és dominancia kérdései (mint sok többségi/kisebbségi kapcsolatban) gyakran meghatározzák és jelentősen korlátozzák a lehetőségeket az identitások fejlődése során. Ezek a kérdések gyakran a csoportokon belüli és azok közötti konfliktus gyökereit érintik, és azon tudatos vagy tudattalan érzés alapjául szolgálnak, hogy identitásukat mások kárára kell meghatározniuk és megerősíteniük.

92. Nem lehet az összes etnikai és nemzeti identitással foglalkozó bibliai fogalmat egységbe foglalni. A Biblia sokféle módon beszélhet nemzetről, népről, etnikai csoportról vagy idegenről, kívülállóról. A bibliai szövegek a csoportok önmeghatározásának különböző módjait mutatják be. A csoportok határokat állítanak fel azért, hogy másoktól megkülönböztessék magukat. Különösen is igaz ez azokban a helyzetekben, ahol az önazonosság égető kérdésként vetődik fel.

93. Az ilyen határok megkülönböztető jegyei lehetnek vallásiak, földrajziak, szociálisak és kulturálisak. A csoport önmeghatározása nem stabil, és rendszeresen történhet változás, eltolódás. A vér szerinti kötelékek és leszármazási rend, sőt a nyelv azonosítási jelként való használatát is

megtaláljuk Ezsdrás és Nehémiás törvényeiben, amikor megtiltják a vegyes házasságot (Ezsd 9–10; Neh 13,23–30). Ezzel ellentétben néhány újszövetségi iratban, mint pl. Pál leveleiben és János írásaiban különbséget tesznek fizikai és lelki leszármazás között (Jn 1,13; 3,5–15; Gal 3,25–29; 4,29; Róm 8,12–17). Ezek az eltérések az Ószövetség és az Újszövetség között felvetik a kritikus kérdést, miszerint a kereszténység a zsidó tradíció kisajátítása folyamán a zsidóságot „a másoknak” címkézte-e, olyannak, akivel szemben saját magát kiváltságosként értelmezte.

94. A nyelv és a szimbólumok hatalmát állandóan tudatosítani kell a bibliai anyagban éppúgy, mint a jelenkori konfliktushelyzetekben. A vallás nyilvánvalóan téves használata az – beleértve a vallásos nyelv, a szentírás és a rituálék téves használatát –, ami legitimizálja az identitások mások kárára való kijelentését. Alapvető sajátága az ilyen folyamatnak, ahogy mind a csoportokat, mind a kérdéseket tipizálják vagy „címkézik”, és a bibliai példákat néha kritika nélkül idézik véleményük alátámasztására. Az a kérdés is felvetődött azonban, hogy más bibliai textusok univerzális perspektíváját milyen mértékben lehet a kisebbségi csoportok hangjának elfojtására használni bizonyos összefüggésekben. A visszaélés történhet „bizonyítéktextuson” keresztül vagy a bibliai szakaszok kontextusból való kiemelése által.

95. Még ennél is bonyolultabb az a lehetőség, hogy a „legegyértelműbb” szövegolvasás is előidézhet téves használatot. Hogyan foglalkozunk olyan bibliai elbeszélésekkel, amelyekben a brutális hódításokat mint az isteni ígélet beteljesedését mutatják be, és így ezeket felhasználhatják az etnikai tisztogatás politikájának igazolására (Józs 7,1; Sám 15,1; 1Kir 18,20)? Ezekben az elbeszélésekben a kiválasztás értelmezése jelenti a problémát. Azt értjük ez alatt, hogy Isten egyik csoportot jobban szereti, mint a másikat, az „én népem” a „többi néphez” képest. Izraelé lehet a kiváltságos hely, amelyet Isten nekik szánt, míg más népek ki vannak szorítva a birtoklásból. 5Móz 7,1–6-ban ugyanez az öntudatos fellépés idegengyűlöletként fejeződik ki (xenofóbia). Ezeket a „nehéz” textusokat azonban lehet „belső” kritikával értelmezni, más bibliai szövegek olvasásának fényében, amelyek helyesbítik, korrigálják ezt a nézetet, és a békés együttélést, a vendégszeretetet és az idegenek befogadását jelenítik meg. Ez azt jelenti, hogy 5Móz 7,1–6-ot nem lehet elszigetelten olvasni az 5Móz 10,17–19-ben található helyesbítés nélkül.

C. Isten pártatlansága

96. 5Móz 10,17–19 szintén erős meggyőződést közvetít Isten kiválasztásáról: Izrael népe a „választott” „minden nép közül”. Ez adja az osztá-

lyozás alapját ebben a szakaszban. Világos különbséget tesz a lakosság és az idegenek között, azok között, akik oda tartoznak, és azok között, akik nem, a bennfentések és a kívülállók között – azok között, akik választottak, és akik nem. Ez ennek a szakasznak a „gőgje” (arroganciája!), és amint a másság, illetve az idegenség hermeneutikája mutatja, könnyen lehet tekintélyelvű és romboló – annak ellenére, hogy emberszeretetről, jótekonyságról szeretne beszélni.

97. Ebben a mózesi szövegben azonban rejlik egy belső dinamika, amely segít kontrollálni a „választott” nép potenciális önhiúságát: az az Isten, aki kiválasztotta őket, nem biztos, hogy az ő pártjukat fogja. Valóban, a nagyszerű, hatalmas és féltelmetes Isten, aki nem részrehajló, és nem lehet megvesztegetni, nem az erősek pártját fogja, hanem a gyengékét. Igazságot szolgáltat az árváknak és özvegyeknek, szereti a vándorokat, eledelt és ruhát ad nekik. Isten pártatlansága a gyenge és sebezhető emberek iránti alapvető részrehajlásban jelenik meg. A gőg vagy dominancia – legyen az erőszakos vagy jóindulatú – nem számoltathatja el Istent. Isten elfogultsága a szegények és peremre kerültek iránt Isten hatalmasságának kifejezése, nem a figyelemreméltó páli verzióban, hogy Isten az emberi gyengeségben jelenik meg (2Kor 4,5–11), hanem abban, hogy relativizálja az ember hatalmi struktúráit, ahelyett, hogy legitimizálná azokat. Isten, „a” szuverén,

elutasít minden emberi igényt a felsőbbrendűsége. A föld Istenhez tartozik, aki nem a látszat szerint ítél.

98. Az 5Móz 10-ben levő szakasz továbbá emlékezteti a választottakat saját múltbeli tapasztalataikra, amikor ők maguk voltak a gyengék és elnyomottak: „mert idegenek voltatok Egyiptom földjén” (5Móz 10,19). Saját történelmük ösztönzi őket empátiára és saját maguk másokban való felismerésére. Lehet az emlékek „mozgósítása” a korlátokon való átlépés, sőt akár a lerombolás eszköze is. Egyszer vagy máskor mi mindannyian voltunk idegenek, a „mátság” címkéjét akár magunkra is ragaszthatnánk.

99. Az ókorban gyakori volt, hogy az ember a saját identitását az ellentétektől való elhatárolással határozta meg. Saját megerősítését jelentették az ismételt kirekesztések. Az Újszövetségben ez a minta átalakult a kizárólagosság megfogalmazásából a befogadás kifejezésévé (exkluzivitás és inkluzivitás). A legjobb példa Gal 3,26–27, ahol Pál valószínűleg egy kereszteselési formulát idéz. Lelki szemével úgy látja, hogy azok között, akik Krisztusba kereszteseltettek meg, az etnikai hovatartozás, a szociális helyzet és a nemek szerinti megosztottság többé nem létezik, mert mindannyian egyek lettek Jézus Krisztusban.

100. Az Újszövetség istenértelmezése – vagyis hogy Isten nem látszat szerint ítél – az evangéliumok Jézus szolgálatáról szóló elbeszéléseiben válik nyilvánvalóvá, ahogy Jézus kiterjeszti Isten szeretetét és irgalmát a szegényekre és a közösség peremére szorultakra. Ez az értelmezés arra szolgálhat, hogy igazolja a különböző korlátok, határok átlépését (Apcsel 10,34; Róm 21,11; Ef 6,9; Kol 3,25; Jak 2,1). Ez a „határátlépés” a rég kialakult rend megsértését jelenti, különösen is, ahogy a zsidók és nem zsidók közti megosztottságot győzi le. A „bennfentesek” és „kívülállók” elnevezés szociális, kulturális és vallási alátámasztása többé nem követ kialakult mintákat, és azok, akik korábban peremre kerültek, most Isten tetteinek tanúi lettek. Igen, azok, akik távol voltak, idegenek Izrael közössége számára, és idegenek a szövetség ígérete szempontjából, „közel kerültek Krisztus vére által. Mert ő a mi békeségünk, aki saját testében egyesítette mindkét csoportot, és lerombolta a megosztó falat, azaz az ellenségeskedést közöttünk.” (Ef 2,13–14; ld. 2,11–22)

101. Bármilyen nehéz is ez a tanítás, az irgalmas samaritánus példázatának üzenete (Lk 10,25–37) nem korlátozódik arra, hogy jó cselekedetekre bátorít a szükségben levők felé, még ha azok ellenségek is. Jézus végső kérdése: „Mit gondoltok, e három közül ki volt a felebarátja ennek az embernek, aki rablók kezébe esett?” (10,36) – arra

hív például egy ügyvédet, hogy az áldozat perspektívájából nézze a dolgokat, hogy elképzelje, milyen lehet az „elfogadó” oldalon lenni. Ez átformálja őt, s már nem ő a cselekvő alany, aki jó szándékkal szeretetet ad. Ahhoz, hogy adakozó maradhasson, meg kell engednie, hogy a lehetetlen lehetségessé váljon: őt mint zsidót arra a pontra vezeti el, ahol a kezdő kérdést csak akkor lehet megválaszolni, ha azonosul a samaritánussal – azzal, akivel semmijét nem kellene megosztania (vö. Jn 4,9). Ez a jézusi történet tehát megkérdőjelezi a kialakult rendet, amelyben a csoportokat és a köztük levő kapcsolatokat olyan feltételek határozzák meg, amelyek elidegenedést és ellenségeskedést szítanak. Ezt azzal éri el, hogy állítja, a feltételezett „ellenség”, a „tisztátalan másik” kezei közt irgalom és törődés található.

D. Különbözőség az egységben

102. Az igazi és pozitív értelemben vett egység egy olyan új valóság létrehozását foglalja magában, amely korábban különálló komponensekből jön létre. A Biblia tanúsága szerint a hiteles, valódi egység különbségeket hordoz magában: az egység mind a „mi”-t, mind „a másik”-at olyan új valóságba vonja be, amely mindkettőt magában foglalja. A valódi egység nem csupán az összetevő részek egyszerű összegzése, hanem tükrözi az egészen belüli kreatív kölcsönhatásukat

is. Valóban, bizonyos értelemben a szándék és kreativitás a nagy egészbe bevont különbözőségeket „terméke”.

103. Ezért a valódi, hiteles egység nem egyszerűen úgy jön létre, hogy egy már létező csoport elnyeli a kisebbségeket. Nagyon sok példa van a hamis „egységre”, amely nem tiszteli a saját belső különbözőségeit, vagy nem valósítja meg az igazságosságot és megbékélést az alkotó részek között. A befogadás olyan stratégiái, amelyek a „másik” identitásának a kárára teremtenek egységet – gyakran a kapcsolatrendszeren belüli uralkodás kifejeződései. Ezek a stratégiák gyakran a jövőbeli konfliktusok és kiközösítések magvait vetik el egy csoporton belül vagy a csoportok között. Az egység megvalósításakor tehát tisztelni kell a különbözőségeket, amelyek egy új valóságban összegződnek.

74

104. 1Móz 10 bemutatja azon népek sokaságát, akik egy elődtől, Nóétól származnak. Ezzel kifejezi azt, hogy az emberi társadalmat kollektív valóságnak (entitás) tekinti, amely bár történelmileg és politikailag eltérő részekből áll, mégis egy család. Ézsaiás (Ézs 2,2; 11,10; 49,6; 60,3) lelki szemével látta a „nemzeteket”, ahogy Isten üdvösségében szerepelnek.

105. A korai keresztények abban a törekvésükben, hogy a zsidókat és a pogányokat egyesítsék,

olyan közösségi képeket használtak, mint a „nyáj,” vagy a „nép” (Jn 10,16; 11,52). Oly módon tették ezt, hogy visszautasították az etnikai alapon létrejött kiváltság elismerését. Tehát nem arról van szó, hogy a pogányságot beolvasztották Isten népébe, a zsidóságba, hanem egy független, új nép formálódott, tekintet nélkül a csoportok etnikai gyökereire. János evangéliumának ez a víziója a heterogén és soknemzetiségű, mégis befogadó közösségről Jézus kijelentéseiben és ígéreteiben gyökerezik.

106. Továbbá, miután a hangsúly Jézuson, az „egyesítő középponton” van, a különböző etnikai csoportok egységes identitásban válnak egygyé. Jézushoz való közös kapcsolatukon keresztül kerülnek egymással is kapcsolatba; és a hívőket ezen túl nem az etnikai háttérük szerint határozzák meg, vagy határozzák ők meg magukat, hanem inkább Jézusba vetett hitükkel (Jn 3,15–16; 6,37.40). Az üzenet univerzális jellege magának Jézusnak az univerzális jelentőségéből következik. Mivel ő a világ világossága (Jn 7,35; 10,16; 11,52; 12,20–22), nem korlátozható egy bizonyos népre, területre vagy időszakra. (Jn 7,35; 10,16; 11,52; 12,20–22). Más újszövetségi textusok szintén arról tesznek bizonyosságot, hogy az etnikai identitást nem korlátként kell felfogni, amely megosztja Isten egy népét (Lk 13,29; ApCsel 2,3–11; vö. Jel 5,9; 21,24.26).

107. De vajon ez a látomás a befogadó (inkluzív) közösségről ténylegesen egy egyetemessé tévő stratégiát képvisel? Olyat, amely ahelyett, hogy magába foglalná és értékelné a különbözőségeket, azok kiirtását célozza? Kérdés: vajon ez a vízió megjelenésében és szempontjaiban nem inkább etnikumokon átívelő (trans-ethnic), mint soknemzetiségű (multi-ethnic)? Olyan, amely magával hozza azt a veszélyt, hogy egy etnikai csoport vagy kultúra válik uralkodó hanggá (vagy továbbra is az marad), miközben úgy tesz, mintha nem lenne különleges, és nem lenne uralkodó? Erről a veszélyről nem szabad elfelejtkezni, és azt el kell hátrítani. Csak amikor a hívők közösségén belüli különböző etnikai identitások egyenlő értékét követelik – oly módon, hogy elutasítják az etnikai „címkézés” manipulációját a „másik” alárendelésére és megvetett helyzetbe szorítására –, akkor tud egy igazán sok etnikumot magában foglaló közösség bibliai víziója valóra válni.

E. A megbékélés-kiengesztelődszolgálat

108. Amint azt a 102–107. §-ban hangsúlyoztuk, a valódi, hiteles egység az alkotó részek igazságos kapcsolatán alapul. Bármilyen megbékélés is szükséges ezen részek között – meg kell azt valósítani azért, hogy az egység hiteles és tartós lehessen. Az egyének, etnikai csoportok és nem-

zetek közti megbékélés mintája Jákób (Izráel) és Ézsau (Edóm) megbékélésében, 1Móz 32–33-ban található meg. Az ikerfiúk közti konfliktus kiábrázolja az etnikai feszültséget és a terület miatti rivalizálást. Azért, hogy Jákób hazatérhessen, szembesülnie kell az Ézsauval megromlott kapcsolatával. Megbánást tanúsít, amint megbékíti bátyját az igen nagylelkű ajándékokkal. Azért jön létre a megbékélés, mert az igazságosság újra érvényre jutott, amikor is Jákób visszaadta az áldást, amit ellopott Ézsautól. Biztosak lehetünk abban, hogy Jákób nem tudta teljesen kompenzálni Ézsaut azért, amit elvesztett, de szívében kész volt a becsületes „visszatérésre”, hogy helyreállítsa az igazságosságot. Ennek a bibliai történetnek a tanúságtétele – akár történelmi békekötést tükröz Júdea és Edóm között, akár a reményt, hogy az ikertestvérek, mint Jákób és Ézsau megbékélhetnek a küzdelem után – azt sugallja, hogy lehetséges a kiengesztelődés, ha bekövetkezik a szív megtérése és egy valódi kísérlet az igazságosság ügye melletti elkötelezettségre. A kiengesztelődés azt kívánja, hogy a harcoló felek kezdeményezzék a szembenézést azzal a problémával, amellyel nekik kell szembenézniük saját helyzetükben, hogy a helyreállítás megtörténhessék.

109. 2Kor 5,17–21 szerint azok, akik Krisztusban vannak, Istentől született új teremtetések, mivel Isten Krisztusban megbékéltette a világot önmagával. Ez az isteni kiengesztelődés fejeződik ki a

békítés szolgálatában, mivel Isten a keresztyenyekre bízta a megbékélés üzenetét, mint akik Krisztus „nagykövetei” ebben a világban. A megbékélés követeiként végzett szolgálatuk lényegében Isten békítő cselekedetéhez és igazságosságához kötődik, kegyelmi ajándék, amely ingyen kapható mindenféle különbségtétel nélkül, mivel Isten egy (Róm 3,21–30).

110. A megbékélés ezen mintája maga után vonja a megüresítés (kenózis) dimenzióját is. A hatalom nélküliek hatalmának elismerése Isten szeretetének összefüggésében az egyik legkorábbi Krisztus-himnusz középpontjában áll, amelyet Pál a Filippi levélben idéz 2,5–11-ben. A kiemelkedő példa Krisztus, aki „Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem dicsőségéről lemondott, szolgai formát vett fel, emberekhez lett hasonlóvá, és magatartásában is embernek bizonyult; megalázta magát, és engedelmessé lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig”.

78

A keresztyeneknek „krisztusszerűeknek” kell lenniük, semmit sem cselekedvén önző nagyravagyásból vagy önhittségből, hanem alázatosan, a másikat különbnek tartva maguknál (vö. Fil 2,3; Mk 8,35; Lk 9,23). A gyengeség lehet paradox módon a legnagyobb erő, és a nagyság Jézus szerint az, ha „valaki szolgál”, ahogy arra tanítványit oktatta az utolsó vacsorán (Lk 22,27; 22,24–27).

VI. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK

111. Az etnikai és nemzeti konfliktusra adott keresztény válasz kiindulópontja az az identitás, amelyet a keresztények a keresztségben kapnak, amelyben mindannyian részesednek (ld. 1., 40. és 99. §), valamint ennek következményei az egyház életére és missziójára nézve. A Niceai hitvallásban megvalljuk „az egy keresztséget a bűnök bocsánatára”, és ez az egy keresztség az egység szentségi köteléke. Ez a perspektíva végighúzódik ezen a tanulmányon, és a következőkben még további kifejtésre kerül.

112. A keresztségnek ebből az egyesítő teológiájából következik a kiengesztelődésre, a bűn és elidegenedés legyőzésére, a gyógyítás szolgáltatára való hívás. Mint Isten békítő szolgálatában álló követeknek, az egyháznak arról az egységről kellene tanúskodnia, amelyet megvallunk, valamint az Istennel való teljes közösség – amelybe az egész teremtettség beletartozik – hatékony, prófétai jelévé kellene válnia.

113. A következőkben először arra térünk ki, hogy a keresztség és az úrvacsora hogyan járul hozzá az egység és kiengesztelődés isteni ajándékának elfogadásához, amelyről az egyházaknak tanúskodniuk kell. Aztán továbblépünk, és feltárjuk, hogyan kell a megbékélés felé vezető folyamatnak az igazmondást, az igazságosságot és a hatalom gyakorlását tartalmaznia, s hogyan kulminál az emlékezet megbékélésében.

A. Keresztség és úrvacsora

1. KERESZTSÉG

a) *Prófétai jel*

114. A keresztség Isten országának (basileia) és a megújult közösség életének a jele. Egy olyan helyzetben, amelyben az egyházak megosztottak, a keresztség, az úrvacsora és a szolgálat megerősítése létfontosságú, nélkülözhetetlen: „közös keresztségünk, amely egyesít minket a Krisztusban való hitben, így alapvető kapocs az egységben. Egy nép vagyunk, és arra hívtunk el, hogy az egy Urat valljuk meg, és szolgáljuk minden egyes helyen és az egész világban”¹³. A keresztségben való egység ajándéka többek között az, hogy pró-

¹³ *Baptism, Eucharist and Ministry*, Hit és Egyházszervezet 111. sz. tanulmány, Genf, Egyházak Világtanácsa, 1982, (Baptism, 6. §), 3. o.

fétai jel lehet a helyi közösségek számára, amelyeket etnikai és vallási erőszak oszt ketté. Ezzel az egyházak betekintést adhatnak a megbékélés gyakorlatába, és lehetséges utat mutathatnak.

115. Vannak természetesen még mindig olyan megosztottságok, melyek gyengítik az egyházak egységét, és megakadályozzák közös tanúskodásukat és szolgálatukat. Amint az Unitatis Redintegratio mondja: „A keresztség az egység szentségi kötelékét hozza létre mindazok között, akik általa újjászületnek”¹⁴, aztán továbbmegy, hogy elismerje a tényt, hogy ezen igény ellenére a mi „egységünk” az egyházak között még nem látható egység. A keresztségben való egység ajándéka ezért kihívás is az egyházak felé, hogy felismerjék felelősségüket egymás iránt, legyőzzék megosztottságaikat, és láthatóan jelenítsék meg testvéri közösségüket. A Krisztusba való keresztteletés arra hívja az egyházakat, hogy nyíltak és őszinték legyenek egymással, valamint szabadságot és felelősséget adományoz nekik az úton, ami az ige közös hirdetése, az egy hit megvallása, az egy úrvacsora ünneplése és az egy szolgálat teljes elfogadása felé vezet. Minél jobban láthatóvá lesz ez az egység, és minél jobban virágozik a testvéri

¹⁴ *Vatican II – Constitutions, Decrees and Declarations*, szerk. A. Flannery; O.P., New York, Costello Publishing Company, 1996, (22. §), 520. o.

közösség, annál hatékonyabb lesz az egyházak közös tanúságtétele az igazságos megbékélésről és a gyógyulásról.

b) Személyes identitás és a Krisztusban való új közösség

116. A keresztségben az egyének, férfiak és nők „meghalnak” korábbi kötődéseik számára, és beleszületnek egy új kapcsolatba, egy új, Krisztushoz hűséges közösségbe. Isten kihívta a férfiakat és nőket az etnikai csoportokból, nemzetekből, nyelvekből és fajokból, és beépítette őket a keresztség által Isten új népébe. A vízzel való keresztség olyan új kezdést jelent, amely eltünteti a személyes és közösségi bűn hatásait. A vízkeresztség által eggyé leszünk Istennel mint Isten gyermekei, és Krisztus testének tagjaivá, valamint Isten országának (basileia) örököséivé válunk.

117. Ebben az új közösségben, amely képes a különbözőségeket „ünnepelni”, se férfi, se nő nem az „én” kifejezést használja gondolataiban vagy beszédében, hanem a „mi” szót. Ahogy a keresztyének érettebbé válnak, egyre mélyebben élik meg hitüket a keresztyén közösség „mi”-hitvallása, ünnepe, tanúsága által helyi szinten és globálisan, most és hosszú távon. A Krisztusban lévő új közösségen belül, a személyes elkötelezettség „én hiszem” kijelentése – sértetlensége és páratlansága mellett – otthonra talál a keresztyén

közösség egésze által kimondott „mi hiszünk” kifejezésben.

118. Az etnikai konfliktushelyzetben a Krisztusban lévő új közösség arra kap elhívást, hogy megvalósítsa az igazságos megbékélést és gyógyulást, és tanúskodjon róla. Mivel a „mi” átalakult, új értelmet nyert – a férfiak és nők kihívatnak egy bizonyos etnikai és nemzeti kötődésből, és Krisztusban egységre találtak –, az új közösség hatékony jele lehet Isten emberiséggel kapcsolatos szándékának. Az új közösség tapasztalatai segíthetik a konfliktusterületek elemzését, és rámutathatnak a közösség azon pozitív tetteire, amelyek csökkentik a feszültséget és konfliktust, valamint elősegítik az igazságosságot és a megbékélést.

2. AZ ÚRVACSORA

119. Azok az ajándékok, amelyeket Isten Szentlelke a keresztségben adott, minden alkalommal megújulnak, amikor az úrvacsora ünneplésére kerül sor. A keresztelési hit újra megerősítést nyer, és kegyelmet kapnak a hívők, akik keresztyén elhívásukból élnek. Az úrvacsora ünneplésekor a keresztyének megítéltetnek, átalakulnak, új rendet, és táplálékot kapnak. Krisztus testének és vérének elfogadásában beépülünk Krisztusba, és felhatalmazást kapunk a misszióra.

120. Mint ahogy a keresztség elválaszthatatlan a szolgáló és tanúskodó élettől, úgy az úrvacsora is megköveteli a kiengesztelődést és a közösség megosztását mindazokkal, akik egymást testvéreknek tekintik Isten egy családjában¹⁵. Mivel az úrvacsora olyan szentség, amely új közösséget épít, mindenféle igazságtalanság, rasszizmus, elidegenítés és a szabadság hiánya radikálisan megkérdőjeleződik, amikor részesülünk Krisztus testében és vérében. Isten azt várja el tőlünk, hogy magatartásunk összhangban legyen az ő emberi történelemben megmutatkozó kiengesztelő jelenlétével. Így az úrvacsora az egyházak tanúságtételét követeli az igazságosság és megbékélés érdekében, ott, ahol igazságtalanság és konfliktus van, és felhatalmazást is ad erre.

121. Sőt mi több, az úrvacsora ünneplésében az egyház Isten országáról is tanúskodik (basileia), és annak jelévé válik. A melbourne-i Világmissziói konferencia (1980) úgy fogalmazott, hogy az úrvacsora egész szerkezete erőteljes tanúságtétel az igazságosságról és az egységről, mind az egyházon belül, mind azon kívül. A liturgia részeit a következőképpen értelmezték:

- a köszöntés, üdvözlés – mindenkinek szól, fajra, osztályra, kasztra vagy nemre való tekintet nélkül;

¹⁵ *Baptism, Eucharist and Ministry*, (Eucharist, 20. §), 14. o.

- a megbocsátás – etnikai konfliktusok között a megbocsátás felelőssé teszi a közösséget a múltjáért, és megszabadítja attól egy megbékélt jövő érdekében;
- a béke – Istennel, egymással és a teremtettséggel „rendben lenni”;
- az osztás (részesedés) – a források helyes és egyenlő felhasználására utal.¹⁶

122. Továbbá, az offertóriumnál a gyülekezet tagjai önmagukat és a világot ajánlják fel Istennek. Ez olyan felajánlás, amelyet Isten visszaad, megújít, és ezzel friss lendületet ad az élethez. A szentségben való egyenlő részesedésben megítélésre kerül a világ forrásainak egyenlőtlen elosztása. Így az úrvacsora hatásos jel lehet az etnikai és nemzeti konfliktusok közepette!

B. A kiengesztelődés és gyógyulás szolgálata

123. Isten missziója az, hogy az emberi közösséget megbékíti, olyan helyzetet teremt, amelyben támogatják és ünneplik a különbségeket, és amelyben az emberek harmóniában élnek a természet-

¹⁶ Vö. *Your Kingdom Come: Mission Perspectives, Report on the World Conference on Mission and Evangelism*, Melbourne, 1980. május 12–25, Genf, Misszió és evangélizáció bizottság, Egyházak Világtanácsa, 1980, 205–206. o.

tel, egymással és Istennel. Ezt néha az Isten országa fogalmával fejezik ki (basileia), amely már jelen van, de még a jövőben fog beteljesedni. Az egyház mint Isten népe természeténél fogva és a missziói feladata miatt is arra kapott elhívást, hogy részt vegyen Isten missziójában. Az egyház olyan közösség, amely az istentiszteleten lelki táplálékhoz jut, bátorítást nyer, és küldetést kap. Arra küldetik, hogy tanúskodjon a „felhatalmazó” és „törékeny” szeretetről, és gyakorolja azt mind az egyházon belül, mind annak határain kívül. Az egyház meghívást kap, hogy nem keresztény testvéreivel együtt dolgozzon, mert – mint ahogy azt néhányan már felismerték – Isten mentő szeretete mindenkit körülölel.

124. Mint azt már a 104. §-ban említettük, 1Móz 10 megpróbál tükröt tartani az emberi társadalom elé, ahogy az a történelem bármely pontján megjelenik. A nemzetek eredendően egymástól politikailag és történelmileg különbözőek, de mindannyian egy elődtől, Nóétól származnak. Az emberiség egységének ilyen alapvető öntudata egy „páratlan ökumenikus víziót” ajánl az emberi valóságról¹⁷. Az emberi önhittség miatt azonban Isten szétszórja a népeket a föld színén. A választott nép – mint fény a nemzetek számára – fel-

¹⁷ Walter Brueggemann: *Genesis*, Interpretation Bible Commentary, Atlanta, John Knox Press, 1982, 94. o.

adata, hogy visszaállítsa az elsődleges egységet, amelyet Istentől, teremtőjüktől ajándékként kaptak. Ilyen feladat áll a kiengesztelődés szolgálatának „szíve közepében”. A nemzetek elsődleges identitása a közös emberség, olyan közös identitás, melyben a különbségek nem oldódnak fel.

125. Az egyház arra kap elhívást, hogy eredményes és prófétai jel legyen egyszerre. Úgy lehet hatékony jel, ha különböző kultúrák a maguk sokszínűségében együtt tudnak élni és dolgozni benne. És úgy lehet prófétai jel, hogy az etnikai és nemzeti konfliktushelyzetekben leleplezi az igazságtalanságot és a diszkriminációt, továbbá a megbékélés eszközeit keresve aktívan dolgozik azok megszüntetéséért.

126. Az egyház arra kap elhívást, hogy Istent az igazságszolgáltatás modelljének és forrásának tekintse. Isten igazsága, különösen is az Ószövetségben a kozmikus harmóniában fejeződik ki. Olyan állapot ez, ahol az emberek és minden teremtmény harmóniában élnek egymással és a teremtett világ egészével. Ilyen igazságosságra és megbékélésre kapott az egyház meghívást azzal, hogy a teremtett világ „sáfárai” és Isten társai a teremtésben. Olyan igaz sáfárság ez, amelyben nincs uralkodás és kizsákmányolás. A világ anyagi forrásainak, készleteinek megfelelő felhasználását jelenti oly módon, hogy a jelenkori és jövőbeli generációk szükségleteire is tekintettel van.

Teológiailag ezért a kiengesztelődésben az a küldetés kap hangsúlyt, amelyet Isten az egyházra bíz: olyan küldetés, amelyben a keresztények jó sáfárságra hívtak el, hogy a forrásokkal igazságosan és méltányosan gazdálkodjanak.

127. Amikor a keresztények azt állítják, hogy Isten képmására teremtettek, akkor elismerik, hogy a megbékélés nem értelmezhető sem az etnikai és kulturális különbségek tagadásaként, sem pedig mások elnyomásának és a fölöttük való uralkodásnak az okaként a felsőbbrendűségi tudat hamis igénye alapján. Isten képmása az etnikai és nemzeti identitás által és azokban jut kifejezésre; ez olyan képmás (image), amely nyitott a különbségekre, de ugyanakkor előmozdítja az igazságosságot, és szorgalmazza a másik tiszteletét. Ha a kultúrákról pozitív értelemben beszélünk, és nem negatív értelemben (beleértve a nyelveket, tradíciókat és szimbólumokat), akkor olyan helylyé válnak, ahol Isten felfedi Isteni mivoltát az embereknek.

128. Az egyház azonban nem lehet hatékony és prófétai jel, ha nem természete és küldetése szerint él. Az egyházak alázattal elismerik, hogy a keresztények olykor a Szentírás olvasása és értelmezése nyomán alkalmaztak erőszakot (vö. bibliai reflexiók 91–95. §). A teológiát néha a diszkrimináció igazolására használták: az apartheidet például egy teológiai tévedésre alapozták, neve-

zetesen arra a nézetre, hogy a fehér ember felsőbbrendű, mint a fekete. Az egyházak elismerik, hogy sokszor az erőszak és diszkrimináció képviselői voltak. Az evangélium hirdetését, főleg a „missziói” országokban, gyakran kísérte nemzetiségközpontú rasszista gyakorlat és ideológia. Az egyházak arra kapnak meghívást, hogy alázattal elismerjék a tényt, hogy – tudatosan vagy tudattalanul – sokszor követtek el erőszakot Isten nevében.

129. Ilyen helyzetekben a keresztények elfelejtik azt az erőt, amelyet Krisztus keresztje jelent. Inkább arra éreznek kísértést, hogy hatalmukat használják, megfélemlítve arról, hogy Jézus önmagát odaadva, saját maga feláldozása által mentett meg minket, ami az erő és megváltás forrása lett. A keresztények gyakran félnek saját maguk elvesztésétől, és mégis, aki elveszti életét Krisztus kedvéért, az fogja azt igazán megtalálni (Mt 10,39; Mt 16,25). Ez a paradoxon: a gyengeség lehet erő a valóságban, amint azt már a bibliai tanúságtétel is megmutatta (ld. 110. §).

130. Mind a történelem, mind a mai világ elénk tár olyan etnikai, nemzeti és egyéb erőszakos eseteket, amelyekben a „másik” lealacsonyítása és tárgyiasítása történik. Szélsőséges jobboldali politikai mozgalmak, nacionalista politikai pártok, idegengyűlölet (xenofóbia), tömegmészárlás, népi-irtás, etnikai tisztogatás és rasszizmus – általá-

ban mind az etnikum középpontba helyezésén (etnocentrizmus) alapulnak, amely tagadja a másik jogát a különbözősége szerinti létezésére. Ezek az esetek arra ösztönzik a keresztényeket, hogy a megbékélés követeiként, az emberi sebek és sérelmek gyógyítóiként újuljanak meg küldetésükben. A keresztények arra kapnak meghívást, hogy átalakítsák a konfliktushelyzeteket, megszüntessék az erőszakot, mert bármi, ami megfosztja az embert emberségétől (dehumanizálja), az eltorzítja a mindenkinben ott lévő Isten képmását.

131. Különösen az etnikai erőszak esetében vagy olyan helyzetben, ahol tagadják a törvényes különbségeket, a keresztények inspirációt találhatnak a Szentírásban, ahol Isten népe és Isten országa (basileia) a világ különböző tájairól érkező, különböző fajú és nyelvű embereket foglal magában. A bibliai megjegyzések a 102–107. §-ban világosan rámutattak arra a tényre, hogy a Biblia értelmezése szerint az egység nem zárja ki a különbséget. Ezért az etnikai különbségek sohasem használhatók a diszkrimináció, az igazságtalanság vagy az erőszak igazolására.

132. Bár a világot áthatja az erőszak és a konfliktus, az egyházaknak óvakodniuk kell a pesszimizmustól, amely arra a hitre vezet, hogy a másik emberben nem lehet megbízni, és hogy az ember képtelen legyőzni a konfliktus és az erőszak problémáit. Az erőszak nem elkerülhetet-

len. Ha az valóban társadalmi képződmény, akkor az emberek döntöttek felőle; hogy legyen, vagy ne legyen (csinálják, vagy ne). De a keresztények, Isten kegyelmével való együttműködésben, különösen is a Szentlélek közbenjárásával, képesek felszámolni, megsemmisíteni mindazt, ami eltorzítja az emberiséget.

133. Összefoglalásként: ahhoz, hogy a megbékélés és gyógyítás folyamata beteljesedjen, az etnikai erőszak okainak gyökereit fel kell fedni. Amint említettük, ahhoz, hogy ez megfelelően menjen végbe, a teológiának szüksége van a társadalomtudományok eszközeinek alkalmazására. Például az etnikai és nemzeti konfliktusok gyakran olyan tervekkel kapcsolódnak össze, amelyek mások jog szerinti forrásainak elfoglalására, kihasználására, sőt elvételére irányulnak. A teremtett világ javainak méltányos elosztása és használata azonban sohasem jelentheti a jogos tulajdonosok megfosztását a forrásoktól, amelyek megélhetésük alapvető eszközei. Mint sáfárok, az egyházak arra kaptak meghívást, hogy részt vegyenek egy igazságos gazdasági rendszer kifejlesztésében, amely nem teremt egyensúlyhiányt az emberi és állami kapcsolatokban, és nem is zavarja az ökoszisztémát.

134. A keresztények páratlan elhívást kaptak arra, hogy részt vegyenek a kiengesztelődés isteni szolgálatában, mégis elkerülhetetlen, hogy együtt-

működjenek más hitű, más vallású és meggyőződésű emberekkel, és tanuljanak tőlük. Isten mindenkivel szolidaritást vállal, akit ő teremtett. Krisztus az egész emberiségért halt meg. Megváltó munkája, amelyet egész életében, de főleg a kereszten valósított meg, kiterjed minden emberre. A keresztények vallják, hogy minden egyes ember hozzá tud adni valamit Isten világot megbékéltető missziójához. Ez a misszió Krisztusban valósult meg, és a Szentlélek által folytatódik.

1. A MEGBÉKÉLÉS FOLYAMATA

135. A konfliktussal és feszültséggel teli helyzetek átalakítása és gyógyítása szükségessé teszi, hogy az egyházak tisztában legyenek a megbékélés folyamatával. A megbékélés szolgálatának sürgősségével szembesülve az egyházak megkockáztatják, hogy megfelelő felkészülés nélkül fogjanak munkához. Ahol bizalmatlanság és múltbeli sérelmek vannak, ott nem lehet gyors gyógyulást és megbékélést remélni.

136. Az áldozatok és elkövetők lehetnek egyének vagy közösségek. Konkrét helyzetekben néha nehéz meghatározni, hogy ki az áldozat, és ki a támadó (áldozatot szedő): vannak olyan alkalmak, amikor a támadók áldozatként mutatkoznak, és vannak áldozatok, akik hirtelen megváltoznak, és támadókká válnak, miközben fenntartják az

áldozat szerepének látszatát. A tisztánlátás kedvéért azonban olyan helyzeteket feltételezünk, ahol világos különbség van a kettő között.

137. A megbékélési folyamat alkotóelemei a következők kell, hogy legyenek: gyónás és igazmondás, bocsánatkérés és az igazságosság követelése. Ezek nem valamilyen meghatározott sorrendben követik egymást; például néhány esetben a megbocsátás a bűnvallás előtt történik.

a) Igazmondás, gyónás és megbocsátás

138. A megbékélés folyamata normális esetben azzal kezdődik, hogy a támadó (elkövető) megteszi az első lépést, és elmondja az igazat arról, ami történt, azt remélve, hogy az áldozat elfogadja ezt a gesztust. Nem elég elmondani, hogy mi történt: a gyónást (bűnvallást) általában a bocsánatkérésnek kellene követnie. Ez különböző formákat ölthet, ideértve a nyilvános gyónást vagy egyéb, sokkal diszkrétebb eszközöket. Ami fontos, az az, hogy bármely formát is választják, a gyónás nyílt és őszinte legyen.

139. Néhány esetben az áldozat visszautasítja a megbékélési és gyógyulási folyamatban való részvételt. Türelemre van szükség, hogy egy megfelelőbb pillanatot találjanak a folyamat újraindítására. Kísérleteket kell végezni annak feltárására, hogy a különböző kulturális környezetben hogyan vállalják az emberek az igazmondást és a

gyónást. Néhány esetben szimbólumokat alkalmazó rituálékat is használhatnak. Volt, amikor azért szalasztották el a megbékélés alkalmas idejét, mert rossz eszközöket használtak, vagy – ami még rosszabb – erőltettek.

b) Az igazságosság követelményei

140. A megbocsátás nem automatikus; akkor következik be, amikor az áldozat válaszol a bocsánatkérésre. Megbocsátásra sokan hajlandók, ugyanakkor az igazságosság követelményéről sem szabad soha elfelejtkezni – még akkor se, ha az áldozat azt nem kéri számon. Dicséret illeti a dél-afrikai Igazság és Megbékélés Bizottságot (TRC) azért a munkáért, amelyet a megbékélés érdekében és az apartheid okozta sebek gyógyítása területén folytatott. Ennek ellenére a TRC bizottságot kritika érte amiatt, hogy sem helyet nem adott, sem a feltételeket nem teremtette meg az igazságosság kivívására és láthatóvá tételére. Néhányan megjegyezték, hogy a bizottságnak foglalkoznia kellett volna a kompenzációval, a helyreállítással és a kártalanítással. Néhány nyilvános politikai bocsánatkérést (pl. Németország bocsánatkérése a hererek lemészárlásáért Namíbiában 1904–1907 között, Belgium bocsánatkérése Patrice Lumumba meggyilkolásának pártolásáért) nagyban gyengített az a követelés, hogy az áldozatok ne kérjenek jóvátételt. Ezen országok ígérete, hogy majd segítséget nyújtanak korábbi gyar-

mataiknak, alábecsüli az igazságosság fontosságát a megbékülési folyamatban.

141. Remélhetőleg a kiengesztelődési folyamat végén a múltbeli sérelmek is „meggyógyulnak”, és új közösség épül. Ez nagyban függ majd attól, hogy a különböző „érintettek” hogyan vesznek részt a folyamatban. A kormánynak, a civil szerveződéseknek, a keresztényeknek, más vallások tagjainak, sőt még a nemzetközi szervezeteknek is mindnek van szerepe, mert az újjáépítés és megbékélés gyakran olyan szolgáltatások és infrastruktúra kialakítását kívánja, ami több érintett személy vagy közösség részvételét igényli. Például a menekültek áttelepítése nemcsak az infrastruktúra újjáépítését igényli, hanem az ENSZ Menekültügyi Bizottságának bevonását is (High Commission of Refugees, UNHCR), hogy elrendezze a vitákat, amelyek a földjüket kényszerűen elhagyók földjeinek elfoglalása miatt keletkeztek. Egy új közösség felépítése hosszú időt vesz igénybe, mert az emberi sérelmek gyógyítása azt kívánja, hogy megteremtsék a bizalom újjáépítéséhez szükséges feltételeket.

142. Még ha mindent el is követtek, hogy a folyamat sikeresen elérkezzen erre a pontra, sohasem lehet azt hinni, hogy a megbékélés és a gyógyulás az idő egy adott pontján kezdődik és végződik. Az erőszak okozta pszichoszociális trau-

mák – beleértve a nemi erőszakot és a legsebezhetőbb csoportokkal, a gyerekekkel és idősekkel való rossz bánásmódot – gyógyítása időbe telik, és nehezen kezelhetők egy adott időkereten belül. A keresztény közösségeknek páratlan szerepük van az ilyen sérelmek kezelésében, amelyek személyesebb és diszkrét megközelítést igényelnek.

c) Igazságosság és hatalom

143. A politikai hatalom legitimitását az adja, hogy az igazságos kapcsolatokat tűzi ki céljául. Az igazságosság minden társadalomban az alkotó élet normája, függetlenül az egyes társadalmi és politikai rendszerektől. A hierarchiákra jellemző az a tendencia, hogy a hatalmat különböző formákban felhalmozzák és koncentrálják; a bibliai tanúságtétel viszont kritikusan fejezi ki aggodalmát a hatalom korlátozása és újraelosztása miatt – vagyis a hatalom lefelé való szétosztása és megosztása miatt. A felebarát számára kivívott igazságosság és a felebarát szeretete közötti kapcsolat korrigálja a hatalom igazságtalan szétosztásának és felhalmozásának gyakorlatát.

144. Az a teológiai felismerés, hogy Isten a szegényeket választja, célzást tesz arra, hogy szükség van a hatalom nélküliek felhatalmazására és az elnyomás és kirekesztés áldozatainak előnyben részesítésére. Izrael királyának az volt a feladata, hogy a város kapujában üljön, és meghall-

gassa az árvák, özvegyek és az idegenek kívánságait, és érdekükben cselekedjen¹⁸. Ez modell lehet az egyház számára a hatalom igazságtalan használata ellen tett prófétai tanúságtételében, abban, hogy részt vegyen Isten életet munkáló tevékenységében, a peremre szorultak felkarolásában és a források mindenki javára történő újraelosztásában.

145. Az egyházak csak azután tudnak hitelesen cselekedni, ha már feltárták és megbánták azt, hogy ők hogyan támogatták és használták fel a nemzeti és gyarmati hatalmat a múltban és a jelenben. A múlt eseményei közül főleg a keresztes háborúkra gondolunk, és az egyházaknak a rabszolga-kereskedelemben, illetve a gyarmatok meghódításában való részvételére, a jelenben pedig az igazságtalan gazdasági, politikai és katonai hatalommal való összejátszásra.

146. A hatalom és a vezetés szorosan összetartoznak. Ha az egyház eredményes, hathatós jel akar lenni, akkor már a vezetés gyakorlatának módja is része Isten missziójának. Bár igaz, hogy a különböző kontextusokban és helyzetekben eltérő lehet a vezetés módja, van azonban ezen a területen egy sajátos keresztény meglátás is (ld. megint az értekezést a 110. §-ban). Jézus nem

¹⁸ Ld. 2Sám 15 – az eszközök, melyekkel Absolon bitorolja a trónt.

azért használta a szolgálat kifejezést, hogy embereket megfosszon hatalmuktól. Jézus nem mondott le vezető szerepéről, hanem úgy gyakorolta a vezetést, hogy figyelembe vette mások szükségleteit azért, hogy azok szabad, felelős emberek lehessenek, emberek, akik képesek felelősséget vállalni saját magukért és másokért a közösségben.

2. AZ EMLÉKEZET MEGBÉKÉLÉSE

147. Az emberi fejlődés és minden megszerzett tudás nagymértékben az emlékek rendszerezésén és az azokból származó előnyök felhasználásának képességén nyugszik. Emlékezet nélkül az ember nem tud hasznot húzni abból, amit tanult és tapasztalt. Az emlékezet teszi lehetővé, hogy amit egyszer hallottunk, olvastunk, megfigyeltünk, tapasztaltunk vagy gyakoroltunk, azt „áthozhassuk” a jelenbe. Az emlékezet teszi képesé az embert arra, hogy hatékonyan éljen.

98

148. Vallásos kontextusban a keresztények egyénként és mint gyülekezet is hozzá vannak szokva, hogy az emlékezetet „alkalmazzák” az úrvacsorában, mivel „az ő emlékezetére” törik meg a kenyeret, és veszik magukhoz a bort. Technikailag ezt anamnézisnek nevezzük. Ezen keresztül az ünneplő közösség nemcsak a múltat hozza a jelenbe – „emlékezik” – hanem felhasználja mindazt, amit Isten a názáreti Jézus élete, halála

és feltámadása által cselekedett. Amikor egy gyülekezet az úrvacsorát ünnepli, akkor azért, hogy Krisztus tetteire emlékeznek, az egyház kihívást és felhatalmazást kap arra, hogy hatékony jel legyen Isten missziójában.

149. A világi közösségek is emlékeznek. A közösségi emlékezet gyakorlata – bizonyos közösségek kollektív emlékezete – a múltbeli események történeteit hozza a jelenbe. Ez az emlékezet igyekszik megőrizni a múlt történeteit, inkább a folytonosságot ösztönzi, mint a változást. Így őrzi a hagyományt. A közösségi emlékezetnek mint anamnézisnek helyekre és eseményekre van szüksége, ahol a megemlékezés végbemehet.

150. A közösségi emlékezet azonban, még ha létezik is írott, rögzített formában, nem feltétlenül egységes és domináns. Rejtegethet bomlasztó, romboló lehetőséget is. A múlt – mint az önértelmezés és érték forrása – nem „semleges zóna”, hanem olyan küzdőtér, ahol a csoportok identitása és státusa megvitatásra kerül. Ezek a múlt ellenőrzésére irányuló törekvések gyakran a közösségi emlékezet „korrekt” értelmezéséért és birtoklásáért való küzdelemben öltenek testet (erről a témáról ld. 77. §).

151. Az olyan közösségekben, ahol nyilvánvaló volt a konfliktus, számos különböző módon lehet elkezdeni az emlékezet megbékítését. Az

alábbiakban írországi, svájci és dél-afrikai példák következnek erről a folyamatról; mindegyik a maga sajátos fókuszával.

152. Az Írországból származó tanulmány azt mutatta meg, hogy a közösségi emlékezetnek milyen alapvető szerepe volt az etnikai-vallási konfliktusok fenntartásában és folytatásában több mint háromszáz éven keresztül. A múltbeli eseményekről történő megemlékezésekkel a múltat a „jelenbe hozzák”, amikor például a konfliktus mindkét oldalát képviselő csoportok felvonulást rendeznek, s így tanúskodnak saját közösségi emlékeikről. A múlt eseményeit nem lehet rekonstruálni, de a történelmi események tovább élnek a közösségi emlékezetben. Események, melyekre újra vissza lehet térni, és újra lehet azokat tárgyalni. Amint említettük, a történelemtől kényelmesen meg lehet feledkezni a közösségi emlékezetben, de „fel is lehet éleszteni” azt, attól függően, hogy a történelmi esemény miként illeszkedik bele a közösség ideológiai vagy egyéb elképzeléseibe.

153. Írország népének, azt egésznek tekintve, ugyanazon eseményekben volt része, de a megosztott közösségeknek nincs közös történetük arról, ami történt, és nincs közösségi emlékezetük. A múlttal kapcsolatos különböző emlékeik mindegyik közösséget „rabságban tartják”, s így ez gátolja a békekötést és a kiengesztelődést. Az Ír Öku-

menikus Iskola *Az emlékezet megbékélése* címmel egy új eljárást kezdeményezett¹⁹. Az észak és dél között húzódó határmenti kis közösségek tagjai találkoztak egymással, hogy újra elmondják történeteiket az olyan eseményekről, amelyekben közösen vettek részt, hogy megvitassák közös történelmüket, a közösség emlékeit. Mindez egy lépéssel közelebb vitte őket a kiengesztelődés felé. A múlt emlékei megváltásra szorulnak, hogy a fájdalmak és sérelmek „meggyógyulhassanak”. Csak ez után lehet a béketeremtés munkáját maradéktalanul folytatni.

154. Svájcban a különböző felekezetek teológusai úgy vállalták fel az egyháztörténelem újraértékelését, hogy a történetet együtt írják meg²⁰. Ezáltal szembenéznek a legellentmondásosabb és identitásformáló eseményekkel, és újratárgyalják azokat. Nem könnyű terápia ez. Az emlékezet ilyen megbékéltetése magában foglalja annak elfogadását, hogy az egyes felek felelősek a másik emlékezetének a megsértéséért. Ez után lehetséges csak az emlékezet megtisztítása.

155. Az Igazság Bizottságnak (Truth Commission) Dél-Afrikában az volt a meggyőződése –

¹⁹ *Reconciling Memories*, szerk. Alan D. Falconer and Joseph Liechty, Dublin, The Columba Press, 1998.

²⁰ *Ökumenische Kirchengeschichte der Schweiz*, hg. v Lukas Vischer – Lukas Schenker – Rudolf Dellsperger, Freiburg Schweiz, Basel 1994, 2. Aufl. 1998.

mint ésszerű alap- és munkaelv –, hogy a nyilvánosan artikulált emlékezet az áldozatok számára az igazságról való értekezés lehetőségét nyújtja, az elkövetőkben pedig bűnbánatot ébreszthet. Ezáltal képessé teheti őket arra, hogy együtt mozduljanak a társadalmi és politikai rend visszaállítása felé. A közös sebezhetőség fájdalmas felismerésén és megélésén keresztül mindegyik fél felhatalmazza a másikat, hogy szabad legyen. Csak ebben az esetben szakad meg az ördögi kör, amelyben az áldozat oly könnyen válhat elkövetővé.

C. Keresztény egység és felekezeti párbeszéd

156. A canberrai egységnyilatkozatnak (1991)²¹ ez a címe: *Az egyház mint koinonia egysége: ajánlás és elhívás*. A nyilatkozat több kijelentése is a jelen tanulmány témájára vonatkozik. Többek között:

- Az egyház célja, hogy az embereket Krisztussal egyesítse a Lélek ereje által, hogy a közösséget imádságban és cselekedetekben jelenítse meg, és rámutasson Istennel, az em-

²¹ *The Ecumenical Movement: An Anthology of Key Texts and Voices*, szerk. Michael Kinnamon and Brian E. Cope, Geneva, WCC Publications and Grand Rapids, Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 1997, 124–125. o.

beriséggel és az egész teremtettséggel való közösség teljességére, az Isten országa (kingdom) dicsőségére.

- Az egyház azt az elhívást kapta, hogy megbékélést hirdessen, gyógyulást nyújtson, legyőzze a faji, nemi, kor és kulturális különbségeken alapuló megosztottságot, és hogy az embereket Istennel való közösségbe vonja.

157. A szöveg továbbá rámutat arra, hogy az egyházak meghasonlása, megosztottsága milyen káros hatással van Isten missziójában való eredményes részvételükre. A „keresztény egység” kifejezést a canberrai nyilatkozat alakította ki, amelyben az egységet olyan ajándéknak tekintik, amit Isten már megadott, míg az egyházak küldetése az, hogy ezt az egységet láthatóvá tegyék.

158. A canberrai nagygyűlés előtt a Hit és Egyházszervezet Bizottság kiadta a *Az egyház és világ* című kiadványt²². Ebben megállapítják, hogy az egyházak egyre jobban különválasztják a viláért való közös aggódásukat és a világ szolgálatát azoktól a törekvéseiktől, amelyek az egyház egységének – amely közös ajándékuk és feladatuk – láthatóvá tételére irányulnak. Az egyházak számára az jelentett kihívást, hogy ezt a két as-

²² *Church and World: The Unity of the Church and the Renewal of Human Community*, Hit és Egyházszervezet 151. sz. tanulmány, 2. javított kiadás, Genf, WCC Publications, 1990.

pektust „összehozzák”, amint azt *Az egyház egysége és az emberi közösség megújítása* című dokumentum alcímében jelzik²³.

159. Érthető, hogy amikor az egyházaknak etnikai és nemzeti konfliktusokkal, illetve az ezekből származó emberi szenvedéssel kell szembenézniük, akkor az a vágyuk, hogy azonnal foglalkozzanak a helyzettel. A felekezeti közötti gyakran lassú dialógus folyamatát ilyenkor finoman félretolják és mellőzik. Az egyház megbékélésben végzett szolgálatának hatékonyságát azonban aláássa az, amikor Isten ajándékának, az egységnek láthatóvá tételét semmibe veszik.

160. A felekezetek közötti párbeszéd tehát lényeges része annak, ahogy az egyházak az etnikai és nemzeti konfliktusokat kezelik. Sok helyen ez a párbeszéd már hivatalosan is megkezdődött, de friss lendületre van szüksége. Máshol jelentős megegyezésekre kerül majd sor, amelyeket „le kell aratni”. Néhány helyzetben a párbeszédet csak most kell elkezdeni. A Hit és Egyházszervezet (Faith and Order) az évek során számos eszközt adott az egyházak kezébe, hogy a felekezeti közötti párbeszédben segítsék őket – például a

²³ Ld. Melanie A. May: *The Unity We Share, the Unity We Seek*, in: *A History of the Ecumenical Movement*, 3. kötet 1968–2000, szerk. John Briggs, Mercy Amba Oduyoye and Georges Tsetsis, Geneva, WCC Publications, 2004, 83–102. o. főleg a 89., 97. oldalak

Keresztség, úrvacsora és szolgálat, valamint Az egyház természete és célja²⁴, hogy csak kettőt említsünk ezek közül. Bármilyen is a helyzet, azok a struktúrák, melyek az egyházvezetők kapcsolattartását segítik, elsőbbséget kell hogy élvezzenek mind helyi, mind nemzeti szinten.

D. Vallások közti párbeszéd

161. A helyi tanulmányok megmutatták, hogy a vallás fontos szerepet játszhat az erőszak kiváltásában is: Szudánban az iszlám, Indiában a hinduizmus, Srí Lankán a buddhizmus és a Fidzsi-szigeteken a kereszténység. Milyen helyi kezdeményezésekkel állhatnak elő az egyházak ilyen helyzetekben?

162. Ahol a vallási csoportok bevonásával keresik a békülés útját, ott a kölcsönös megértés és az igazmondás lehet az első lépés a békekötés folyamatában és egy megújított közösség megteremtésében, amelyet igazságosság és kölcsönös törődés jellemez. Az ilyen folyamatot „vallások

²⁴ *The Nature and Purpose of the Church: A Stage on the Way to a Common Statement*, Hit és Egyházszervezet 181. sz. tanulmány, Genf, EVT – Hit és Egyházszervezet, 1998. november. Ennek a tanulmányi dokumentumnak a 2005-ös verziója a *The Nature and Mission of the Church – A stage on the Way to a Common Statement*, Hit és Egyházszervezet 198. sz. tanulmány.

közi párbeszédnek” nevezik. Az ebben való részvétel magában foglalja a következő kérdés felvetését: „Megtalálható-e Isten üdvözítő jelenléte a nem keresztény felebarátaink vallási életében?”²⁵ A San Antonióban megrendezett Világmissziói Konferencia (1989) a következő állítással foglalta össze a helyzetet:

Nem tudunk a megváltás semmilyen más útjára mutatni, mint Jézus Krisztusra; ugyanakkor nem állíthatunk korlátokat Isten megmentő hatalmának.²⁶

163. Az EVT Baarban tartott (Svájc, 1990) Teológia és vallások című konzultációján megpróbálták ezen a San Antoniói-i állításon túlhaladni. A konzultáció kijelentette:

Az a meggyőződés, hogy Isten mint mindenek Teremtője jelen van, és aktív a vallások sokaságá-

²⁵ Sok keresztény még mindig azt hiszi, hogy a vallások közötti párbeszédben való részvétellel elárulják Krisztushoz való hűségüket. A Jn 14,6 és ApCsel 4,12-ben található bibliai tanúságtétel sokak számára meghatározó abban, hogy elfordulnak a nem keresztény embertársaikkal folytatott párbeszédétől.

²⁶ *The San Antonio Report – Your Will Be Done: Mission in Christ’s Way*, szerk. Frederick R. Wilson, Genf, WCC Publications, 1990, Report of Section I, 26. §, 32. o. Ezt idézi a legutóbbi szöveg a következő témákban: *Religious Plurality and Christian Self-Understanding*, Genf, Vallások közti kapcsolatok, Misszió és evangelizáció, Hit és Egyházszervezet 23. §.

ban, elképzelhetetlenné teszi számunkra, hogy Isten mentő cselekedete bármely kontinensre, kultúrátípusra vagy embercsoportra korlátozódjon. Ha nem vennénk komolyan a világ népeitől és nemzetektől érkező sok és sokféle bizonyágtételt, ez azt jelentené, hogy megtagadjuk a bibliai tanúságtételt Istenről, aki mindenek teremtője, és az egész emberiség Atyja²⁷.

164. Így lehetséges jó lelkiismerettel részt venni a vallások közti párbeszédben, anélkül, hogy elárulnánk Krisztushoz való hűségünket. Sőt a keresztények azzal, hogy a vallási konfliktushelyzetekben a megbékélést munkálják, inkább igazi résztvevői lesznek Isten missziójának, amely az emberek közti megbékülést és az Istennel való kiengesztelődést is jelenti.

165. Sok helyen úgy folytathatnak békéltető szolgálatot az egyházak, hogy kezdeményezik vagy támogatják a vallások közti párbeszédet. Amint fentebb megjegyeztük, a vallások közti párbeszédre, illetve azok vezetési irányvonalaira vonatkozó ökumenikus reflexióknak erős hagyománya van. Az alábbiakban ajánlunk néhány elvet, amelyek az irányvonalak alapját képezhetik.

²⁷ *Religious Plurality: Theological Perspectives and Affirmations*, Genf, WCC Sub-unit on Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies, 1990. 2. o. Ezt is idézi a legutóbbi szöveg *Religious Plurality and Christian Self-Understanding*, 24. §

Irányvonalak a vallások közti párbeszédhez: alapelvek

166. Kölcsönös „felhatalmazásnak” (empowerment) kell a vallások közti dialógus alapjának²⁸ lennie, nem pedig az ellentétes érdekekkel és követelésekkel rendelkező pártok tárgyalásainak. Az ilyen párbeszéd:

1. AKKOR KEZDŐDIK, MIKOR AZ EMBEREK TALÁLKOZNAK EGYMÁSSAL

Az emberek mindennapi kapcsolata, életmódjuk hasonlóságaiban és különbségeiben való közös részvételük azért lehetséges, mert mindenkinek ugyanaz a közös emberi természete, amely Isten képmását hordozza magán.

²⁸ Vö. az EVT irányvonalai, 1979: *Guidelines on Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies*, Genf, Egyházak Világtanácsa, 1979. Ahhoz, hogy hogyan váljunk fel a vallások közötti párbeszédet, lásd: *Ecumenical Considerations for Dialogue and Relations with People of Other Religions: Taking Stock of 30 Years of Dialogue and Revisiting the 1979 Guidelines*, Genf, WCC Publications, 2003.

2. ATTÓL FÜGG, HOGY HAJLANDÓK VAGYUNK-E MEGHALLGATNI EGYMÁST

Igazi találkozások akkor történnek, amikor az emberek komolyan odafigyelnek arra, hogy kinek mi a mondanivalója a másik számára, és minden résztvevőnek megengedik, hogy saját kifejezéseivel fejtse ki vallási meggyőződését.

3. LEHETŐVÉ TESZI A KÖZÖSSÉG SZOLGÁLATÁBAN VALÓ RÉSZVÉTELT

Az emberi közösségek eredményessége a résztvevők hozzájárulásától függ. Az emberi méltóságot kibővítő és a közösséget gyengítő tényezők elleni közös fellépés kölcsönös bizalmat épít. Ez a közös munka tovább bővül, amint az egyes résztvevők elmondhatják saját, a másiktól különböző látásukat a társadalmi ügyekről.

4. AZ AUTENTIKUS TANÚSÁGTÉTEL ESZKÖZÉVÉ VÁLIK

Ahol a legmélyebb vallási meggyőződésük megosztására bátorítják a résztvevőket, ott mindenkinek megvan a lehetősége, hogy az igazságról új álláspontok birtokába jusson, és újra felfedezze az eddig elhanyagolt, mellőzött igazságokat. Az ilyen folyamat segítheti a résztvevőket, hogy felfedezzék egymásban Isten képmását.

167. Míg a vallások közti párbeszéd fontos folyamat, amely egymás kölcsönös megértéséhez, a bizalom elnyeréséhez, továbbá a közösség jóléte érdekében végzett közös cselekvéshez vezet, önmagában még nem végállomás. Ha azt akarjuk, hogy a megbékélési folyamat tovább haladjon, az is fontos, hogy olyan struktúrákat teremtsünk, amelyek folyamatosan építik és fenntartják a vallási közösségek között lévő „hidakat”, olyan struktúrákat, amelyek kiállják az esetleges jövőbeli küzdelem próbáját. A legtöbb esetben a vallások közti tanácsok²⁹ létrehozása – amelyben a közösségek vezetői vesznek részt – megfelelő lépést jelent a vallások közötti párbeszédet követően.

168. A vallások közti párbeszéd elérheti, hogy az egyházakban újra tudatosodjanak azok a nehézségek és igazságtalanságok, amelyeket a dialóguspartnerüknek kell elszenvednie. Lehet, hogy prófétai tanúságtételük gyakorlásában az egyházaknak azt kell követelniük, hogy a nemzetállamok és más politikai erők védjék meg a kisebbségi vallási közösségeket. Ugyanakkor a többségi vallási közösséget pedig önuralomra kell inteniük. Életbevágóan fontos, hogy a különböző politikai struktúrákban az összes vallási tradíciónak legyen tere.

²⁹ Ld. *Ethnicity, National Identity & Church Unity* (Tanulmány a Fidzsi-szigetekről), 2001. 49–51. o.

VII. RÉSZVÉTEL ISTEN MISSZIÓJÁBAN

169. Ebben a tanulmányi dokumentumban a konfliktushelyzetek elemzése az identitás fogalmán alapult, akár etnikai vagy nemzeti, akár törzsi vagy faji jegyek szerinti osztályzásról legyen szó. Az ilyen identitási jelek hatalmas motiváló erőt jelenthetnek azokban a szituációkban, amelyekben a csoportok mások kárára akarnak hatalmat szerezni vagy a forrásokat kisajátítani. A keresztségben a keresztények „beletagolódnak” Krisztusba, és ez az identitásuk minden egyéb jellemző fölé emelkedik. A többi identitás ünneplésére ezt követően kerülhet sor (ld. 1., 5., 40., 99., 111. § és 114–118. fent). Válaszul Isten ajándékára, az egységre, az egyik nagy előrelépés az volt, amikor az egyházak közösen elismerték egymás keresztelését. A helyi egyházaknak tanúskodniuk kell az egység e jeléről, ami egyben az emberiség egységének ünneplését is jelenti.

170. Az ajándékok, amelyeket Isten a keresztségben ad a keresztényeknek, megújulnak, és új „felhatalmazást” nyernek minden alkalommal, mikor az úrvacsorát ünneplik. (ld. 115., 119–123. és 149. §).

Bár még mindig sok a tennivaló, ahol az úrvacsorai „vendégszeretet” lehetséges, ott az egységnek ez a jele kívánatossá teszi a helyi egyházak tanúságtételét, mint Isten azon missziójának ünneplését, amelyben minden embert kiengesztel önmagával. Az úrvacsora egyrészt előíze az eljövendőnek, másfelől kihívás az emberek felé, hogy örömmel fogadják a másikat, tekintet nélkül az etnikai, nemzeti, törzsi vagy faji identitásukra. Isten bocsánatának fényében ezt a feladatot, kihívást meg kell szabadítani a múlttól; ez saját útjaink hibáinak elismerésén, és közös történelmünk, emlékezetünk megbékélésén keresztül történik. A kenyér és bor felszentelt jegyeinek elfogadásában a kihívás azt jelenti, hogy egyenlően kell elosztanunk véges készleteinket másokkal.

171. Az egyház hatékony és prófétai jel, az Isten országának (basileia) jele³⁰. Kapcsolat van az egyház lényege és az Isteni misszióban való sürgető közreműködés között. Ebben az egyházak egy-sége az, ami számít, mert ennek közvetlenül köze van Isten missziójában való hatékony közreműködésükhöz. A helyi egyházak, azzal hogy az Istentől kapott egység ajándékát láthatóvá teszik – Isten missziójának jelei egy új emberiség teremtésében, jelek azoknak, akik etnikai és nemzeti konfliktusokba keveredtek. A helyi egyhá-

³⁰ Ld. *Kingdom – Church – Humanity*, Church and World, III. fejezet, 22–37. o.

zak azzal, hogy egységüket láthatóvá teszik, olyan prófétai jelek, amelyek megkérdőjelezik és megítélik a konfliktusok keletkezésének és folyamának módját. A helyi egyházaknak azért kell hatékony prófétai jelnek lenniük, hogy a konfliktushelyzetek megoldódjanak, meggyógyuljanak, megbékéljenek.

172. Azt, hogy mit jelent ez a prófétai jel, a názáreti Jézus szolgálatából érthetjük meg, amelyben Isten országa közel jött. Jézus tanításában és tetteiben korlátokat lép át, az embereket inkább bevonja, mint kirekeszti, a megbocsátás hangját hallatja az ésszerű határokon is túl; az igazságosság Isten mérlegén egyensúlyba kerül a méltányossággal. De mindenek fölött ezek a szavak és tettek az önmagát odaadó, együtt érző szeretet kifejezéseiben lettek láthatóvá. Az úrvacsorában Krisztus teste van jelen, hogy felidézze, amit Jézus mondott és tett, és ezúton legyen prófétai jellé az emberi közösségek konfliktusainak gyógyításában.

173. A keresztények az Úrtól tanult imádságban türelmetlenül könyörögnek Isten országa eljöveteleért. Ennek a basileiának (Isten országának) a természete az inkarnációban látható, és a jövőben vár beteljesedésre. Az egyház, miközben maga is az Isten országának jele, még nem az a basileia, de található benne utalások, pillanatok és tökéletlen jelek arra, amilyen majd lesz. Isten jövőről alkotott képei és víziói azért fontosak az

egyházak számára, hogy az isteni misszióban való részvételük jó irányba mutasson, és a megfelelő pályán haladjon. Ezeket a képeket és víziókat a Szentírás közvetíti, s ezekből fakadnak az isteni misszió beteljesedésének és Isten országa megvalósulásának költői, művészi és zenei verziói is.

174. Egy régi egyházi ének következő sorai is egy ilyen képet idéznek fel, amely elgondolkodtató lehet az egyházak és az egyes keresztény ember számára.³¹:

Bár szétszakadva él az egyház, Jézusban mégis egy lehet.

Ha el is választ annyi korlát, Testvérnek adj testvérkezet!

Ha egy a pásztor, egy a nyáj, Ónála mind helyet talál.

Elrejtve él a Krisztus népe, Bűn és halál takarja még.

Nem látszik szent, örök reménye: Hordozza a kereszt jelét.

De egykor véget ér az út, S a szent hajó majd célba fut.

Jézus tebenned egy az egyház: Ne engedd szét-szakítani!

³¹ Evangélikus Énekeskönyv 268. ének 1, 3–4 vers – Chalupka Sámuel (1812–1883)

S mit elront annyi sok tanítvány, Siess te meggyógyítani!

Utunkra hulljon tiszta fény: Szeretet, hit s örök remény!

175. Az alábbiakban következő Egyházak meghívása felszólítja az egyházakat, hogy prófétai jelként együtt cselekedjenek az etnikai és nemzeti konfliktushelyzetekben. A meghívás feltételezi, hogy az egyházak ökumenikus keretek között fognak együtt dolgozni a helyi szituáció elemzésében és egy célravezető, követendő program felvázolásában.

Isten, aki feltámasztotta Jézus Krisztust a halálból, erősítsen meg titeket, hogy vele együtt járjatok az ő feltámadott életében, hogy mindazok, akikért Krisztus meghalt, megismerhessék Isten békességét és igazságosságát.

VIII. MEGHÍVÁS AZ EGYHÁZAK SZÁMÁRA

176. Ez a tanulmány azt próbálta meg bemutatni, hogy az egyházak mint Isten országának (basileia) hatékony jelei miként vehetnek részt Isten missziójában, különösen is a megbékélés szolgálatában. Ebben a szakaszban olyan fontos anyagokat gyűjtöttünk össze a tanulmányból, amelyek keretet adhatnak a helyi egyházaknak. Ezen belül elemezhetik helyzetüket, és megtervezhetik a közös reflexiók és cselekedetek folyamatát. Amint a 7. §-ban előkerült, azt javasoljuk, hogy három szakaszra osszák a munkát: a helyi szituáció elemzése, a konfliktus okainak azonosítása, valamint a közös reflexió és cselekvés.

116

177. Amint azt a 8. §-ban említettük, lehet, hogy egyes gyülekezetek maguk akarják elkezdni az elemző munkát, de jó lenne, ha minél előbb csatlakoznának más felekezetű gyülekezetekhez, ahol csak ez lehetséges.

A. 1. szakasz: A helyi szituáció elemzése

178. Vitassák meg a következő kérdéseket! (a helyi tanulmányi csoportok már megtették ezt, vagy éppen dolgoznak rajta a 10. és 17. § szerint). Lehet, hogy úgy gondolják, hogy nem mindegyik kérdés vonatkozik a helyi körülményekre, vagy néhányat át kell alakítani ahhoz, hogy relevánssá legyenek.

1. Milyen egyházak vannak jelen az adott helyzetben? Ezek az egyházak milyen kapcsolatban állnak az egymással feszültségben vagy konfliktusban levő pártokkal? Milyen a kapcsolatuk egymással és a tengerentúli egyházakkal és testületekkel?

2. Milyen mértékben tükrözi az egyházakon belüli és az egyházak közti megosztottság a társadalom egészének megosztottságát?

3. Hogyan értelmezik az egyházak az etnikai és nemzeti identitást az adott helyzetben, és hogyan foglalkoznak a kérdéssel?

4. Mit tartanak az egyházak sajátos küldetésüknek az adott helyzetben?

5. A keresztény tradíciók mely forrásait veszik igénybe az egyházak ahhoz, hogy tolmácsolják,

értelmezzék a helyzetet, valamint reményt ébresszenek saját helyzetükben?

6. Milyen külső forrásokat használtak az egyházak a helyzet befolyásolására?

7. Hogyan segítette az egyházak elkötelezettsége a változást az adott helyzetben?

8. Milyen különleges leckét tanultak meg az egyházak a saját helyzetükben arról, hogy hogyan tudják csökkenteni a feszültséget és konfliktust, valamint támogatni az igazságos békét?

9. Mit tanultak az egyházak ebben a folyamatban való elkötelezettségük által az egyház egységéről?

179. A 3. kérdésre válaszolva (hogyan értelmezik az egyházak az etnikai identitást és nemzeti identitást az adott helyzetben?) a következő témák megfontolását találhatják hasznosnak, amelyeket a IV. részből gyűjtöttünk ki (A társadalomtudományok szempontjai 40–87. §). Ne felejtsek el, hogy amikor ezen anyagokat használják, akkor gondosan tegyék át azokat saját kontextusukba. Lehet, hogy néhány szempont nem vonatkozik az adott helyzetre, vagy át kell alakítani azokat.

ETNIKAI KÉRDÉS (ETHNICITY)

- Meg tudnak-e különböztetni különféle etnikai csoportokat az adott helyzetben?
- Milyen jellemzőkkel lehet meghatározni az egyes etnikai csoportokat (fizikai jellemzők, beszélt nyelv, vallás stb., ld. 44. §)?

NACIONALIZMUS

- Saját helyzetükben meg tudnak-e különböztetni az etnikai csoportokkal szembenálló nemzeti csoportokat?
- Milyen tulajdonságokkal lehet meghatározni az egyes nemzeti csoportokat?
- Milyen politikai törekvései vannak az egyes nemzeti csoportoknak?

TÖRZSI RENDSZER

- Saját helyzetükben meg tudnak-e különböztetni különféle törzseket?
- Milyen tulajdonságok határozzák meg e törzsek tagságát?
- A hatalom különböző eszközeit egy törzs ellenőrzi-e?

RASSZIZMUS

- Tapasztalnak-e rasszista hozzáállást környezetükben?
- Van-e olyan etnikai vagy nemzeti csoport, amelyik magát a többenél felsőbbrendűnek tartja?
- A faj az elsődleges identitás, amely magába foglalja az etnikai és nemzeti identitást is?

NEMZETÁLLAM

- Hogyan jött létre nemzetállamuk?
- Örökölt-e olyan tényezőket megalakulásakor, amelyek közösségi konfliktushoz vezettek?
- Méltányos módon bánik-e nemzetállamuk minden benne élő néppel, vagy bizonyos csoportokat előnyösebb bánásmódban részesít?

HIT ÉS ÁLLAM

- Van-e bármely vallási tradíciónak szoros vagy kizárólagos kapcsolata az állammal?
- Van-e valamelyik keresztény felekezetnek kizárólagos kapcsolata az állammal?
- Ez a kapcsolat arra szolgál-e, hogy az állam politikáját és cselekedeteit legitimizálja?

- Ez a kapcsolódás jelent-e kihívást és támogatást az államnak abban, hogy méltányos intézkedéseket hozzon minden polgára számára?

B. 2. szakasz:

A konfliktus forrásainak azonosítása

180. Miután az egyház elemezte saját helyzetét, a következő lépés annak megértése, hogy miért keletkeztek ott konfliktusok. Ehhez a lépéshez hasznosak lehetnek a következő címeknél talált tartalmak. Megint megemlítjük, hogy minden egyes témát a saját összefüggéseik fényében kell átgondolni: lehet, hogy néhány téma nem vonatkozik önökre, másokat pedig át kell alakítani. Lehet, hogy vitáik fókuszálásához segítséget jelent, ha a 181. §-ban látható kérdésekhez hasonlókat javasolnak minden egyes témához:

- Gyarmatosítás (68–69. §)
- Globalizáció (70–71. §)
- Fejlődés (72–73. §)
- Hatalom (74–78. §)

C. 3. szakasz:

A közös reflexió és cselekvés programja

181. Most már itt az ideje, hogy felvázoljunk egy pozitív programot, mellyel önök és ökumenikus partnereik részt vehetnek Isten missziójában, különösen is a kiengesztelődés szolgálatában. Ehhez a munkájukhoz az V. részben (Bibliai szempontok 88–110. §) és a VI.-ban (Teológiai szempontok 111–166. §) lévő anyagokat találhatják hasznosnak.

182. A következő lépések kiindulópontot jelenthetnek egyházaik számára a közös úton. Lehet, hogy át kell alakítani őket, vagy más projekteket kell elfogadni az adott helyzetnek megfelelően. Meghívást kapnak a következőkre:

- Újítsák meg törekvéseiket az egyházak látható egységének megjelenítésére.
- Biztosítsák, hogy gyülekezeteik tudatában legyenek keresztelésük szerinti identitásuk elsődlegességének (114–118. §) és ennek az egyházak közös életére és tanúságtételére gyakorolt hatásának.
- Gondolják át a 135–142. §-ban megvitatott megbékélési folyamatot, nem feledve a 143–146. §-okat sem.
- Tegyék fel a kérdést: „Az emlékezet megbékélésé”-nek sajátos megközelítése hasznos lenne-e az önök helyzetében?

- Tegyük fel a kérdést: segítené-e az önök helyzetében, ha vallások közötti dialógust kezdenének (161–168. §), majd vallások közötti tanácsokat hoznának létre?

183. A Hit és Egyházszervezet Bizottság szívesen fogadná a híreket a helyi szinten kezdeményezett bármely tanulmányról és tevékenységről, és hálás lenne, ha olyan beszámolót kapna, amely az etnikai és nemzeti identitás kérdéseiben való elkötelezettségük eredményét tükrözi, továbbá hálással fogadna az egyház egységének kereséséről szóló riportokat. Az anyagot a Hit és Egyházszervezet címére küldjék:

Faith and Order
World Council of Churches
150 route de Ferney
1211 Geneve 2,
Switzerland

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház
Luther Kiadója, Budapest, 2008
Felelős kiadó: Kendeh K. Péter
Szöveggondozó: Petri Gábor
Nyomdai előkészítés: Galgóczi Andrea
Nyomdai kivitelezés: Vitacomp – Solutions Bt.
Felelős vezető: Vass Pál

ISBN 978-963-9571-72-3